

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204414

UNIVERSAL
LIBRARY

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. 583/533* Accession No. 73765

Author బాలె.మ.

Title కల్పిత కావ్యము

This book should be returned on or before the date
last marked below.

కల్యాణ
కాదంబరీ

బాణమహాకవి కృతికి భావానుకృతి

క ల్యాబ్ కాదులబర్,

హామహాకవి కృతికి భావానుకృతి

“ ఉభయభాషాప్రవీణ ”

జంద్యాల పాపయ్యశాస్త్రి

అంధ్ర బుక్ హౌస్

మల్లాది పాపాణి

హైదరాబాద్ దక్కన్

ప్రకాశకులు

జనరల్ పబ్లిషర్స్ గుంటూరు

ప్రథమ ముద్రణాఘ్న
ప్రతులు ౧౦౦౦

వికృతి
ఆగ్ధయజ్ఞము

జనరల్ ప్రింటర్స్
తెనాలి

ప రి చ య ము

ఈ కృతి బాణమహాకవి కృతికి భావానుకృతి.
బాణుడు సంస్కృత సాహిత్యాచార్యుడు.

ఈయన కావ్యములు రసజ్ఞమండలి హృదయ
ములలో ప్రత్యేకస్థానము సంపాదించుకొన్నవీ.

బాణుడు ఆఱవ శతాబ్దమున భారతావనిని
పాలించిన హర్షవర్ధనుని యాస్థానకవి.

ఈ కవి కాదంబరీ అమరభారతి చేతి రమణీయ
రత్న వివంచి - కావ్యశ్రీకి కమనీయ కాంచి.

పండితలోకములో ఏని కఖండఖ్యాతి గలదు.
“బాణోచ్ఛిష్ఠం జగత్సర్వం” అని యభియుక్తోక్తి.

ఇందు నిబద్ధమైన కాదంబరీ మహాశ్వేతల
చరిత్రము పవిత్రము. హృదయంగమము.

ఇందలి వర్ణనము లుదాత్తములు. సంభాషణ
ములు సముజ్జ్వలములు. నైలి గంగాతరంగిణి.
కథాకల్పన మత్యద్భుతము.

కాదంబరి మహాకావ్యము. దీనిని విలైసంత
సులభనైలిలో తెనిగించి విద్యార్థుల కంఠీయ
సంకల్పించితిని. ఆ ప్రయత్న ఫలితమే ఈ
“కల్యాణ కాదంబరి.”

రచయిత

కల్యాణ కాదంబరి

ప్రథమ విలాసము

శ్రీమంతమగు విదిశానగరమును రాజధానిగాఁ జేసికొని శూద్రకుండను మహారాజు మాళవదేశమును బాలించుచుండెను. ఆ మహిపతి యఖిలసంపదలకు నాల వాలమై, నిఖిల విద్యలకు నిలయమై, రాజనీతి కలంకర యై, రసజ్ఞత కుదాహరణమై, బుద్ధియందు బృహస్పతిని, భోగములయందు దివస్పతిని, సౌందర్యమున రతిపతిని, సౌభాగ్యమున రమాపతిని మించి ప్రకాశించెను.

ఆ మహినేత యొకనాటి ప్రాతఃకాలమున బంధు మిత్ర పరివృత్తుండై, సమస్త సామంత పరివారసమేతుండై సిండు పేరొలగంబుండెను.

అప్పుడు ప్రతీహారి చనుదెంచి వినయ వినయ ముఖమై ముకుళితకరకమలములతో “ప్రభూ! రత్నపంజరములో రామచిలుక నుంచుకొని దక్షిణాపథము నుండి చనుదొంగిలిన యొక మాతంగకుమారి ద్వారమున నిలబడి

యున్నది. విశేష విస్మయాస్పదమగు నీ విహంగ రత్నమును ప్రభువులవారి పాదసన్నిధికిఁ గొనివచ్చి రాజసూదర్శనమునకై నిరీక్షించు చున్నానని విన్నవించుకొనుచున్నది. "అని పల్కి యారకున్నది.

కుతూహల జనకము లగు ప్రతీహారి వాక్యము లొకర్నించి శూద్రకమహారాజు సభామందిరము నందలి సామంత మండలేశ్వరుల యాసనము లవలొకించుచు "ఇందు దోషమేమున్నది. వెంటనే ప్రవేశపెట్టుము" అని యనుజ్ఞనొసఁగెను.

ప్రతీహారి రాజ్యాజ్ఞ శిరసావహించి మాతంగకుమారిని కొలువుకూటములోనికిఁ గొనివచ్చినది. మాతంగకన్యయు మహారాజున కల్పిత దూరమున నిలువఁబడి హెచ్చరిక కొఱకు తన చేతిలో నున్న వేత్రదండముతో సభాకుట్టి సుమును గట్టిగా మ్రోగించినది.

ఆ శబ్దము వినఁబడినంతనే సభాసదుల వీక్షణము లన్నియు నొక్కమాటు మహారాజు ముఖమండలము నుండి మాతంగకుమారి వదనబింబముపై వ్రాలినవి.

మాతంగకుమారి చీలమండల వజ్రకు వ్రేలాడు నీల వర్ణకంచుకమును ధరించి యెఱ్ఱని మేలిముసుగు నొయ్యారముగఁ గప్పుకొని యుండెను. కంతము సందు కమనీయ

ముక్తాహారములు కాంతులీనుచుండెను. నయనములు నవ నవోత్ఫుల్లము లగు నరవిందముల యందమును పుణికి పుచ్చుకొను చుండెను. నిద్దంపు నీలిముంగురీలు ఫాలఫల కమునఁ బారాడు చుండెను. శ్రవణావతంసముగ సంత సించిన చందనపల్లవము లందములనొలికించుచుండెను.

మనోహరమగు తనూలావణ్యముతో సాక్షాత్కరించిన జగన్మోహిని వలె నున్న యా యన్నులమిన్నను శూద్రకరాజేంద్రుఁ డనిమిషలోచనుడై యవలోకించి విరించి సృష్టివైపుణ్యమునకు విస్మయ మందెను. అంతలో శ్రవణావతంస మించుక జాఱి, సవిలాసముగ వసుమతీ నల్ల భునకు నందనమొనర్చి మాతంగకుమారి మణికుట్టి మముపై నుపవిష్టురాలయ్యెను.

ఆమెవెంట వచ్చిన వృద్ధమాతంగు డొకింత ముందున కరుదెంచి రత్నపంజరము నందలి రామచిలుకను రాజేంద్రునకుఁజూపి “నారా! ఇది చాల చిత్రమైన చిలుక. నై శంపాయనమను నామధేయముగలది. సకల శాస్త్రములు దీనికిఁ గరతలామలకములు. అఱువదియూరు కళల యం దాఱి తేఱినది. పరిహాస సంభాషణములఁ గాండిత్యము గడించినది. నీతికథలకు నిధి. సుభాషితములకుఁ బెట్టినది పేరు. సంగీతమున నందెవేసిన చేయి. సాహిత్యమున సాటిలేనిమేటి. సమస్త రత్నములకు రత్నాకరుని

చందమున నీ శుకరత్నమును స్వీకరింప దేవరవారే యోగ్యులని నిశ్చయించి మా మాతంగరాజకుమారి దీనిని ప్రభువుల పాదసన్నిధికిఁ గొనివచ్చినది. ఏలిన వారీ బహుమానమును పరిగ్రహించి మ మ్మనుగ్రహింప వేడుకొనుచున్నాను” అని శుకపంజరమును శూద్రక భూపాలుని ముందుపెట్టి వెనుక కేగి నిలుచుండెను.

మెంట నే యా విచిత్ర విహంగము మహారాజున కభిముఖమై నిలబడి దక్షిణ చరణము పైకెత్తి జయశబ్దము నుచ్చరించి సుందరము, సుమధురము, సుస్పష్టము నగు స్వరముతో నా యర్వీపతి నుద్దేశించి హృద్యమగు నొక పద్యమును పఠించినది.

సార్వభౌముఁ డా పద్యమును విని సంభ్రమాశ్చర్య భరితుఁడై సమీపమందున్న కుమారపాలితుఁ డను నమాత్యశేఖరు నవలోకించి “ఆర్యా! ఈ వింత శకుంత మెంత విస్పష్టముగాఁ బద్యమును పఠించినది. ఇందలి యసంకీర్ణమగు వర్ణోచ్ఛారణమును సహజమగు స్వర మాధుర్యమును గుర్తించితిరి గదా! ఈ కీరమునకుఁ గల సంస్కారమును సమయోచిత ప్రవృత్తియు నచ్చేరువు గొల్పుచున్నవి. దీనిసాహితీసంపద శ్లాఘనీయము. దక్షిణ పాదము పైకెత్తి, జయశబ్దము నుచ్చరించి మఱి పద్యము పఠించినది. పక్షులకును, పశువులకును, భయాహార

నిద్రాదులు సూత్రమే తెలియునని విందుము. ఈ శుక
చృత్తాంతము వోద్యముగ నున్నది” అని పలికెను.

కుమారచారిత్రియను మదహాసముతో మహారాజు
సవలోకించి యిట్లు వచించెను. “రాజేంద్రా! ఇందాశ్చర్య
మేమున్నది? శుకశారికాది శకుంతములు కొన్ని విన్న
పలుకులనే పునరుక్తములు గావించు నను విషయము
దేవరవా రెఱుంగుదురు. పురుష ప్రయత్నముచే గాని,
పూర్వజన్మ సంస్కారముచే గాని విహంగములకు సైత
మిట్టి విజ్ఞాన విశేషములు ప్రాప్తించుట విచిత్ర విష
యము కాదు. పురాణ కాలమున మనుష్యులకు వలెనే
శుకములకు సైతము పరిస్ఫుటమైన వాక్కు కలిగియుం
డెడిదట. అనంతర మగ్ని దేవుని శాపమువలన శుకముల
కస్ఫుటాలాపమును, కుంజరములకు జిహ్వపరివర్తనమును
ప్రాప్తించిన వని పండితులు పలుకుదురు.”

మహామంత్రి యిట్లు వచించు చున్నంతలో మధ్యా
హ్నశంఖధ్వనులు విసవచ్చినవి. అంత శూద్రక మహీ
జాన సానసమయము సమాసన్న మగుటచే సభచా
రించి సామంతరాజులోకమును వీడ్కొలిపి, మాతంగ
కుమారిని విశ్రమింపుమని ముదలయిడి, శుకరత్నమును
శుకచృత్తము లోనికిఁ గొని పొమ్మని తాంబూల కర్పణ

వాహిని కనుజ్ఞానోసగి కతిపయపరివార పరివృత్తంతో యభ్యంతర మందిరమును బ్రవేశించెను.

అనంతర మమృహారాజు సుశీతలములు, సుగంధ బంధురములు నగు జలములతో స్నానకృత్యము నిర్వర్తించి పాముకుబుసము వంటి మేలిదువ్వలువలు ధరించి, మంత్రపూతములగు నుదకములతో నహస్కరున కర్మ మొనగి, దేవగృహమును బ్రవేశించి, మహాదేవు నారాధించి యగ్నికార్యములు దీర్చి, మృగమద చందనానులేపము నందుకొని, మాలతీకుసుమ మాలికలు గైకొని, ప్రేమభాజనులగు రాజకుమారులతోఁ గలిసి భోజన మొనరించెను.

అనంతరము కర్పూరతాంబూలము సేవించుచు పట్టాశాన్తుపై విశ్రమించిన శూద్రకమహారాజు కుతూహలముతోఁ బ్రతీహరిఁ గాంచి యంతఃపురము నుండి “వైశంపాయనము”ను గొని రమ్మని యాజ్ఞాపించెను.

ప్రతీహరి “చిత్త” మని ప్రభువునకుఁ బ్రణామము లొనర్చి ముహూర్త మాత్రములో మహారాజు సన్నిధికి వైశంపాయన శుకమును దీసికొని వచ్చెను. శూద్రక భూపతియు శుకరత్నము నాలోకించి “యంతఃపురమున సభీష్టములగు వస్తువుల నారగించితివా? ఆహారము

రుచించినదా?” అని ప్రశ్నింప వైశంపాయనము వసుమతీ వల్లభునితో నిట్లు వచించెను. “మహారాజా! అంతిపురియందు నే నారగింపని దేది కలదు? కమ్మని జంబూఫల రసమును కడుపునిండ గ్రోలితిని. సింహ నఖములచే జేల్పబడిన ఏనుగుల కుంభసలము లందలి రక్తరంజితములైన ముక్తాఫలముల వంటి దానిమ్మగిరింజల గంటువెట్టితిని. ద్రాక్షాఫలముల రుచిచూచితిని. ఆమలకముల నారగించితిని. ఇన్నియేల? రమణీయమూర్తులగు రాణుల పాణికమల సంస్పర్శనముచే నన్ని పదార్థములును సమృత మయములై ఆప్యాయనములుగ నున్నవి.”

ఈ విధముగా బలుకు చిలుక నవలోకించి మహారాజు “వైశంపాయనా! నీ చరిత్ర మామూలాగ్ర మాలకించుటకై హృదయ మువ్విట్లూరుచున్నది. నీ వేదేశమున జన్మించితివి నీకీ నామకరణ మొనర్చినవా రెవ్వరు? నిన్ను గన్న జననీజనకు లెచ్చట? ఆమ్నాయముల నెచ్చట నభ్యసించితివి? శాస్త్రముల నెయ్యెడఁ జదివితివి? ఈ విద్యా భాగ్యము నీకు జన్మాంతర సంస్కారముచే ప్రాప్తించెనా? వరప్రసాదముచే లభించెనా? లేక విహంగ వేషము ధరించి వచ్చిన విద్యాధరుడవా? పూర్వ మెచ్చట నుండువాడవు? ఇప్పటి నీ వయః పరి

మాణ మెంత? పంజరబంధ మెట్లు ప్రాప్తిచెను? మాతం
గతుమారి కేరీతి వశమైతివి? ఇచ్చోటి కెట్లు వచ్చితివి?
సమస్తమును సవిస్తరముగ వచింపుము” అనుటయు
నొకింతకాల మేదో ధ్యానించి శుకరాజు మహారాజుతో
నిట్లు పలికెను.

ద్వితీయ విలాసము

మహీపాలా! ఇది చాల యద్భుతమైన కథ. వినవేడుక
గలదేని మనవి చేయుచున్నా నాకర్ణింపుడు.

వింధ్యారణ్య మధ్యమున విశాలమైన దండకారణ్యము
విరాజిల్లుచుండును. అందు గోదావరీ తీరమున నత్యంత
పవిత్రమగు నగస్త్యశ్రమ మలరారును. ఏ మునీంద్రుడు
మహేంద్రుని దేవతానీకముచే బ్రాహ్మణ్యమును సమస్త
సముద్రోదకము నొక్క గ్రుక్కగా గ్రోతెనో, ఏ ఋషి
చంద్రుడు మేరుపర్వతముమీది వైరముచే దినకర
నగనిరోధముగావించిన వింధ్యశైలమును వినయ విన
మితముచేసెనో, ఏ దయాసాంద్రుడు సాధుజనబాధా
కరుడగు వాతాపిరాక్షసుని తన జరరాగ్ని కింధన
మొనర్చి లోకముల శోకమువాపెనో, ఏ తపస్వి
శిరోమణి ఏకైక హుంకారరవము దురహంకార
దూషితుడగు నహుషుని స్వర్గభ్రష్టుని సలిపెనో,
ఆ యగస్త్య మహాముని మహాత్మ్యము వర్ణింప నెవ్వ
రికి సాధ్యమగును? ఆ తాపసోత్తముని యర్ధాంగ
లక్ష్మి యగు లోపాముద్ర స్వయముగ పాదులు చేసి
దోసిశ్లతో జలములు వోసి సుతనిర్విశేషముగా పెంచి

పెద్దచేసిన నానావిధ మహిమములతో నొప్పు నయ్యా
శ్రమ మనన్యాదృశమై విరాజిల్లును. పితృవాక్య పరి
పాలనమునకై శ్రీరామచంద్రుడు వీతాలక్ష్మణులతో
నరుదెంచి కొంతకాల మచ్చటనే పంచవటి యందలి
పర్ణశాలలోఁ గాపురముండెను. అలనాఁడు జనకరాజు
కుమారి సానురాగములగు పాణిపల్లవములతో దూర్వారా
కురములు దినిపించి పెంచిన కురంగము లీనాటికిని వర్షా
కాలమున కాలమేఘముల గంభీరగర్జారావము లాలకించి
నంతనే దశరథనందనుని ధనుష్టాంకారములు దలంచు
కొని చంచలములగు నేత్రాంచలముల బాష్పబిందువు
లొలికించుచు దశదిశలు బరికించుచు లేబచ్చికలు
స్పృశింపవు.

మహామహిమాన్వితమగు నయ్యగస్త్యాశ్రమమున
కల్లంతదూరమున ప్రఫుల్లములగు నుత్పలముల తోడను
సుగంధ బంధురములగు సౌగంధికముల తోడను, మక
రందబిందునివ్యందములగు నరవిందములతోడనుండి కల
హంసబృందముల విహారములకును, చక్రవాక మిధుస
ముల సంచారములకును, మధుకరకులముల ఘంజుల
గానములకును స్థానమై, యనుపమానమై, పంపాభిధాన
మైన పద్మాకర మొండు ప్రకాశించుచుండును.

ఆ సరోవరమునకు పడమటి పార్శ్వమున వింధ్యగిరికి వేడుక చెలికాని వలె దండకారణ్యమున కంతటికి దండ నాయకుని వలె, సఖిల వనస్పతులకు నధిపతివలె మహాన్నతమై సువిశాలమై యొక శాల్మలీవృక్షము వెలయుచుండును.

దురారోహ మగు నా ధరారుహము కొమ్మల యందును, కోటరముల యందును నానాదిక్కులనుండి వచ్చిన శృకకుటుంబములు నీడంబులు నిర్మించుకొని నిర్భయముగ నివసించుచుండును. ఇట్లసంఖ్యాకములగు కీరము లాబూరుగు మ్రానిపైఁ గాపురముండి ప్రతిదినమును ప్రత్యూషముననే లేచి యాహారార్థ మాకసమున బారులు దీర్చి పోయి యచ్చటచ్చట లభించినవానిదిని కులాయముల లోని పసికందులకు పలువిధములగు ఫలరసములను, పంటకంకులను చంచూపుటముల నిఱికించుకొని వచ్చి తినిపించుచు తమప్రియ సంతానముల నంటి పెట్టుకొని రాత్రులు గడుపుచుండును.

అందొక కోటరమున సతీసమేతముగ నివసించు నా జనకునకు నే నొక్కండనే కుమారుడను జన్మించితిని. దురదృష్టవంతుడ నగు నేను జన్మించుచుండఁగనే నా జనని ప్రసవబాధ భరింపఁజాలక పరలోక గతురై నది. ముసలితనమున సంప్రాప్తమైన ప్రియావియో

గముచే నత్యంతశోకాక్రాంతుఁ డయ్యెను. నాతండ్రి యెట్టెట్లో దుఃఖమును దిగ్గ్రమింగి నన్ను పెంచుటలో నిమగ్నుఁ డయ్యెను. పండుముదుసలి యగుటచే పరిభ్రమించు శక్తి చాలక పరపక్షి కులాయముల నుండి నేలరాలిన ఫలశకలములను బియ్యపుగింజలను మెల్ల మెల్లఁగ నేటికొని వచ్చి నాకిచ్చి నేను భుజించిన యనంతరము శేషించినదానితోఁ దాను కడుపునిపు కొని జీవయాత్ర సాగించుచుండెడివాఁడు.

ఒకనాఁడు తెల్లవారి బాడెడు ప్రొద్దెక్కినను. ఆ సమయమున కాంతారమందలి సకల జంతు సంతానములకు సంతాపకారణమై మృగయా కోలాహలము శ్రవణ గోచరమయ్యెను. అతి భయంకరము, నశ్రుతపూర్వము నగు నాధ్వని నాచెవులు బ్రద్దలు సేసినది. నేను భయ విహ్వలుడనై గడగడ వడంకుచు సమీపవర్తియగు జనకుని ఆకృల చాటున నక్కితిని.

అనంతర మా కాంతార మంతయు నిట్టి భయానక శబ్దములతో నిండిపోయెను. “ఓరీ! అదిగో తామరపూల పరిమళము - మదగజములు మధించుచున్నవి కాబోలు! అల్లదే తుంగముస్తల సుగంధము - వనవరాహములు త్రవ్వచున్నవి కాబోలు! అదిగదిగో! యాకసమున నెఱ్ఱనిదుమారము-అడవిదున్నలు వల్లకములను కొమ్ము

లతోఁగ్రమ్ముచున్నవి కాఁబోలు! అల్లదిగో జింకల
మండ! అదిగో మయూరమండలి! ఈ వృక్ష మారోహిం
పుడు! ఆ దిక్కు దర్శింపుడు! ఈ శబ్దము నాకర్ణింపుడు!
చాపముల నందుకొనుడు! జాగరూకులై నిలబడుడు!
జాగిలముల నుసికొల్పుడు!” అను నాటవికుల కోలా
హలము నాలకించితిని.

అంతఁగొంతసేపటికి శరతాడితములై న కంఠీరవముల
గర్జనములతో, భయభ్రాంతములై న దంతావళముల
ఘీంకారములతో, మరణోన్ముఖములై న హరిణముల
కరుణస్వరములతో, తరుశిఖరముల కెగురు పక్షిబృంద
ముల టెక్కలమ్రోతలతో, నాయరణ్యభాగమంతయును
నల్లకల్లోల మయ్యెను.

అంత మఱికొంత కాలమునకు కోలాహల ముపశ
మించి మధనానంతరము ప్రశాంతమైన పయోనిధివలె,
నవ్వించి వెలసిన వారిదబృందమునలె, నయ్యరణ్యము
స్థితి మయ్యెను. నేనును బాల్యచాపల్యము ప్రేరేప
భీతి దక్కి కొలుకాయత్త చిత్తముతో ‘నిదియేమా?’
యని తండ్రి టెక్కలనందున నక్కియే యాదిక్కునకు
నిక్కి చూచితిని.

అంత ధరణీతలమునకు దిగివచ్చిన దండధరకింకర నికరమువలె, పాతాళము భేదించుకొని బయలువడిన రక్కసిమూకవలె, సింగినుండి వ్రాలిన కాల మేఘ శకల సమూహమువలె, ఏకత్ర సమాగతమైన పురాతన పాపకర్మ పుంజము వలె, మడుపునుండి వెడలిన యడవి దున్నల దండువలె, కానన మంతయు గాఢాంధకారము నింపుచు నత్యంత భయంకరమై యసంఖ్యాకమై యున్న కారాతసేనానీకమును సందర్శించితిని.

ఆ మహా సైన్య మధ్య భాగమున నవయావన విరాజిల్లుండై జన్మాంతర మందిన ఏకలవ్యుడో, వింధ్యపర్వతము పెంపుడు బిడ్డయో, యమధర్మరాజు నవతారమో కలిపురుషుని కాంతిసారమోయన నొప్పెడు “మాతంగుఁ” డను శబరచమూపతిని గనుంగొని భయాకులహృదయముతో నే నేమేమియో దలపోయు నంతలో నా సేనాపతి చూశాల్మలీవృక్షముక్రిందకు వచ్చి శ్రమదీర్చుకొనుటకై పరిజన పరికల్పితమగు పల్లవశయ్యపై నుపవిష్టుడయ్యెను.

అంతలో మఱియొక సైనికుడు సత్వర గమనమున సరోవరములోఁ బ్రవేశించి పట్టెడు పద్మనాళములను బట్టుకొని వచ్చి సేనాపతికిఁ గానుక వ్రెట్టెను చమూపతియు చంద్ర కళలను దిను రాహువు వలె నామృతాళ నాళములను భుజించి, చల్లని జలములఁ గ్రోలి, కొంతతడ

వచ్చుట విశ్రమించెను. అనంతర మపగతశ్రముండై
సమ స్తచమూసమేతముగ వేటొక దెసకు వెడలిపోయెను.

కిరాతు లందఱు వెడలిపోయిరి. కాని యొక వృద్ధ
కిరాతుడు మాత్రము తనకుఁ గావలసిన ఘాంసము
లభింపనింజేసి వెనుకఁ జిక్కి యా తరుమూలము నందే
తారాడుచుండెను. తనవా రందఱు తరలిపోవుట
చూచి యాజరతశబరుడు కుటిల భ్రుకుటితో, క్రూరవీక్ష,
ములతో మాయాయువులు గ్రోలువానివలె నాయవనీ
రుహము నామూలాగ్ర మాలోకించెను. ఆ దుష్టుని
దృష్టిపాతములచే గూండ్లయందలి శుకకుటుంబములకు
పై ప్రాణములు పైనలేచి పోయెను.

నిష్కరుణహృదయులగు ఘాతుకులకు దుష్కరకృత్య
మేమున్నది? ఆ దురాత్ముఁ డయ్యవనీరుహము నతివైపు
ణ్యముగ నారోపించి, గూండ్లు పరికించి, కోటరములు
గాలించి, శాఖలన్నేపించి, పసికూనలనక, ముసలి వగ్గు
లనక, పచ్చిబాలెంతలనక చేజిక్కిన చిలుకలఁ బట్టుకొని
మెడనులిమి పుడమిపైఁ బడవై చెను. నిన్న మొన్న
పుట్టిన వగుటచే నెత్తురు ముద్దలవలెఁ గన్పించునవియు,
ఊక్కులు రాకపోవుటచే క్రొందమ్మి మొగ్గలవలె నొప్పు
నవియు, నప్పు డప్పుడే కొంచె మొడలు చేసి జిల్లేడు

కాయలవలెఁ గానవచ్చునవియు నగు శుకశాబకము
లను బూరుగు పిందెలవలె నేల్పై దూసి పోసెను.

ఆ కిరాతహతకుఁడు సమీపించుచుండ మదీయ జన
కుఁడు కంపమాన గాత్రముతో నేత్రముల గాష్ప
బిందువుల నించుచు నితకర్తవ్యతా మూఢుడై,
యా యపాయ సమయమున మఱియొక యుపాయము
దోచక నన్ను తన పక్షముల చాలున భద్రముగ దాచి
యుంచెను. వాఁడు మెల్ల మెల్లగ మేమున్న కోటర
మును జేరి పాముపడగవలె భయంకరమైన వామ
హస్తము చాచి, మాటిమాటికి నోటితో గొఱకుచు
గొంతెత్తి యఱచుచున్న నాతండ్రినిఁ బట్టుకొని మట్ట
పెట్టెను. ఆయుర్దాయము శేషించి యుండుట వలనను,
అత్యల్ప శరీరుండ నగుట వలనను, భయముచే ముడచు
కొని ముద్దయై తండ్రి తొక్కల సందున సక్కియున్న
నేనా రక్కసుని కంటఁబడలేదు.

ఆ పాపాత్ముఁ డపగతప్రాణుడైన నా జనకు నభో
ముఖముగఁ గ్రిందఁబడవై చెను. తండ్రి యొడిలోఁ దల
దూర్చుకొనియున్న నేనును తండ్రితోఁబాటుగ నే ధరణీ
తలముపైఁ బడితిని. కాని నా యాయుర్దాయము గట్టిది.
కన్నులు విప్పి చూతును గదా సుడిగాలికిఁ గుప్పవడి

యున్న యెండుటాకుల కుప్పపైఁ బడియుంటిని. ఆ కారణమున నా శరీర మే మాత్రమును చెక్కుచెదర లేదు.

ఆ దుర్మార్గుఁ డా యవనీరుహము నవరోహించు సంతలో వాని కనుగప్పి కన్నతండ్రిని విసర్జించి, అప్పుడప్పుడే యంకురించుచున్న తెక్కలతో నటానిటు పొరలుచు సమీపమందలి తమాల తరుమూలమును జేరితిని.

అనంతర మాశీరాత్రుఁడు వృక్షమునుండి దిగి గతాసువులై క్షితితలమున పటచినట్లు పడియున్న పక్షీసమూహములను పర్ణపుటముల నుంచి లతాపాశములతో బంధించి శబరస్సైన్యముచనిన మార్గమున నే చకచక సాగి పోయెను. వాఁడు చనిన యనంతరము పితృమరణదుఃఖ త్రుఁడనగు నాకు మిక్కుటముగ గాహమయ్యెను. పిపాసా పీడిత్రుఁడనగు నేను కొంచెము కొంచెము మిడనెత్తి చంచల నయనాంచలములతో దిశ లవలోకించుచు, చీమ చిటుక్కుమన్న వాడు మరల వచ్చుచున్నాడని యులికి పడుచు, ప్రాణము లజచేతఁ బెట్టుకొని యాతమాల మూలమునుండి సలిల సమీపమున కరుగఁ బ్రయత్నించితిని. తెక్కలు సరిగ రాకుండుట చేతను పట్టమని పది యడుగులైన పెట్టలేకుండుట చేతను మాటి మాటికి ముందుకుఁ బడుచు మరల లేచుచు నాయాసముతో నిట్టూర్పులు నిగుడ్చుచుంటిని.

తృతీయ విలాసము

అచ్చటి కనతిదూరముననే బాబాలి మహాముని యాశ్రమ మున్నది. అందుండి ఆయన కుమారుడగు హారీతుడు సమవయస్కులగు సూర్యమి కుమారులతో సరోవరమున స్నానము చేయుటకై యా మార్గముననే యచ్చటికి వచ్చెను. మహాత్ముల మానసము లకారణ మిత్రములు, అతి కరుణార్ద్రములు. ఆ హారీతిముని కుమారుడు దుర్దశలో దురపిల్లుచున్న నన్నుగని దయార్ద్రహృదయుడై సమీపమందున్న ఋషికుమారునితో నిట్లు పలికెను. “మిత్రుడా! ఈ శుకశాబకము సవలోకింపుము. పాపము దీని కింకను సరిగ తొక్కలు రాలేదు. వృక్షాగ్రమునుండి పుడమిపైఁ బడియుండ వచ్చును. లేదా డేగనోటినుండియైన క్రిందబడియుండ వచ్చును. అంతయెత్తునుండి పడుటచే చాలదెబ్బ తగిలి యుండును. మాటిమాటికి నయనములు మూయుచున్నది. సారె సారెకు బోరగిల బడుచున్నది. ఎడనెడ వేడి నిట్టూర్పులు విడుచుచున్నది. ఉండియుండి నోరు తెఱచుచున్నది. మెడ నిలుపలేకపోవుచున్నది. ప్రాణము కడ బట్టకముందే ఈ యనాథకీరమును సర స్తీరమునకుఁ గొని పోయి సంరక్షించుదము.”

అని వచించి హఠీక్షుడు సన్న కొలనిచెంతకుఁ గొని పోయి దండ కమండలువుల నొక్కప్రక్కనుంచి సలిల సమీపమున నుపవిష్టుడై యప్రయత్నముగఁ దెలుచిన నానోటియందు స్వీయకరముతోఁ గొన్ని తోయ బిందువులు వడలెను. చల్లని జలములు శరీరముపైఁ జల్లి సేద తీర్చెను. అనంతర మల్లనల్లన ప్రాణములు తెప్పరిల్లి నయనములు విప్పి నలుదెసలు పరికించుచున్న సన్నా మునికుమారుడు సరోవరతీరమున నొక సరోజ పత్రము నీడలో నెండ తగులకుండ నుంచి స్నాన మొనర్చి ప్రాణాయామము సలిపి సూర్యభగవానున కర్ఘ్యమొసగి ధౌతవల్కలములు ధరించెను. తరువాత సన్న కరమునగ్రహించి తాపస కుమారులతోఁగూడి తపోవనోన్ముఖుడయ్యెను.

అంతఁ గొంతసేపటికి మేము జాబాలి మహర్షి తపోవనమును బ్రవేశించితిమి. ఆ యాశ్రమము ధర్మశాస్త్రములు చర్చించు వారితోడను, హరిహర పితామహుల సర్పించువారితోడను, పత్రఫలపుష్పసమిత్కుశాదులు గొనివచ్చు వారితోడను, జపమాలలు గ్రుచ్చువారితోడను, యోగవిద్యలు నేర్చువారితోడను, హోమా కార్యములు దీర్చువారితోడను, నారబట్టల నారబట్టల వారితోడను, శ్రుతిస్మృతుల నేకరువుబెట్టువారితోడను,

గూడియుండి యసత్యమున కంటరానిదై, కలిపురుషు
నకుఁ గాంచరానిదై, రెండవ సత్యలోకము కై వడి
నలరారుచుండెను.

ఆ మహాశ్రమములో నొకయశోకవృక్షముక్రింద, కుల
పర్వతముల నడుమ మేరుపర్వతము చందమున మహర్షి
మండల మధ్యమున జాగ్రత్త మునీంద్రుఁడు విరాజిల్లు
చుండెను. శరచ్చంద్ర ధవళమగు జటాజూటముతోడను,
బ్రహ్మ తేజోవిరాజితమగు ఫలఫలకముతోడను, ప్రశాంత
తములగు విశాలనేత్రములతోడను బ్రకాశించు స
మ్మహాముని నవలోకించి నాలో నేగిల్లు తలంచితిని.

“ఏమీ ఈ బ్రహ్మర్షి తపఃప్రభావము. ఈ తాపసేం
ద్రుని రూపము పరమశాంతమయ్యును సౌదామినీలతి
నలె దేదీప్యమానమై కనులకు మిలుమిల్లు గొలుపు
చున్నది. దివ్యప్రభావ సూపన్నుడగు నీఋషిసత్తము
నకు త్రిలోకములు త్రికాలములు కరతలామలకములు.
సూర్యమింద్రుల నామగ్రహణ మాత్రముననే సమస్త
కలుషసమూహములు సమసిపోవునన్న నికవారి సందర్శన
మొత ఫలప్రదమో వేలుగఁ జెప్పవలెనా? ఈ ముని
పూర్ణన్యుని యాధిపత్యము వలన నీ తపోవనము పావన
మైనది. తపోవనము మాత్రమే కాదు, ఈఋషిపుంగవుని

సాంగత్యముచే ప్రపంచమే పరమభస్మమైనది. ఈ మహానుభావుని సమ్మతిమున సమాసీన్నతై యహర్నిశము పుణ్యకథ లాకర్ణించు జడదారు లెంత యదృష్ట వంతులో! ఈతపస్వి తల్లజుఁడు దయారసమునకుఁ బ్రవాహము. క్షమాగుణమున కాధారము. సత్యమున కాయతనము. సత్యగుణమున కాలయము. సాధుత్వమునకు జన్మభూమి. సమస్తవిద్యలకుఁ దీరసానము. సంసారసముద్రమునకు సంతరణ సేతువు. సత్పథమునకు సందర్శకుఁడు. మోహభాగకారమునకు ప్రభాకరుఁడు. ఇచ్చట మచ్చరమునకుఁ దావులేదు. పరాభవమునకుఁ జోటు లేదు. అభిమానమునకు స్థానములేదు. ఆగ్రహమున కవకాశములేదు. ఈ మహామహుని మహత్వమున నీ యాశ్రమమంతయు నుపశాంతవైరమై యొప్పుచున్నది. జంతువులు స్వభావసిద్ధమగు శత్రుత్వము మఱచి పరస్పర స్నేహమున సంతోష మనుభవించుచున్నవి. అదిగో! అచ్చట హరిణపోతము సింహశాబకములతోఁ గలిసి యాడుకొనుచున్నది. ఇదిగో! ఇచ్చట నెండవేడిమికి సహింపఁజాలని భుజంగము నెమలిపించుము నీడలో బడలిక బాపుకొనుచున్నది. అల్లదిగో! ఆప్రక్క వానరములు స్నానము చేసి వచ్చిన సంయమి బాలకులకు ఫలకుసుమము లందిచ్చుచున్నవి.”

ఈ విధముగ నేను వితర్కించుచున్నంతలో హఠీ తుండు నన్నాయశోక వృక్షచ్ఛాయ నొక్కచో నుంచి పితృదేవుని చరణారవిందములకు నభివందన మాచరించి సమీపమందలి కుశాసనముపై సమాసీనుడయ్యెను.

అచ్చట నుపవిష్టులైయున్న తపోధనులు నావంకజూచి యాశ్చర్యముతో “దీని నెక్కడనుండి గొని తెచ్చితి”వని హఠీతుని బ్రశ్నించిరి. అతడును వారల నాలోకించి “మేమీ రోజు పంపాసరోవరమునకు స్నానార్థము చనుచుండ నీ శుకపోతము కాన్పించినది. ఎండ వేడిమికి పుడమింబడి దీనదృక్కులతో దిశ లవలోకించు దీనిపై బాలిగొని యిచ్చటికిఁ గొని తెచ్చితిమి. ఇది తొక్కలు వచ్చి యంతరిక్షమున నెగుర గలుగు సందాక మన యాశ్రమ మందే యొక తరుకోటరమున నుంచి పెంచు దము. అస్మాదృశుల కనాథపరిపాలనమే పరమ ధర్మము కదా!” అని పలుకుచున్న కుమారుని పలుకు లొకర్ణించి బాబాలి మహర్షి పరమ పవిత్రములగు ప్రశాంత వీక్షణములతో నన్ను మరల మరల వీక్షించి “ఈ శుకశాబకము తన యవిధేయతకు తగిన ఫల మనుభవించుచున్నది. అనిపత్కెను.”

దివ్యదృష్టిచే భూత భవిష్యద్వర్తమానము లెఱుంగఁగల యామహర్షి పుంగవుని మహత్వము తెలిసినవారగు

అచే మునులందఱు శుకకథాశ్రవణ శుతూహలముతో జాబాలి మహామునిం గనుంగొని “స్వామి! ఈకీరపోత మాచరించిన యవినయ మెట్టిది? ఎప్పుడాచరించినది? ఎందులకుఁ జేసినది? దీని పూర్వజన్మ వృత్తాంతమేమి? శుకజన్మ మెట్లు సంప్రాప్తించెను? దీనినామమెయ్యది? మమ్మనుగ్రహింపుఁడు. మాకౌతూహలము దీర్పుఁడు. యుష్మాద్భుతశుల ప్రభావము లత్యద్భుతములు - అవా శ్మానసగోచరములు - అనన్యసామాన్యములు” అని ప్రాంజలులై ప్రార్థించిరి.

జాబాలిమునీంద్రుఁడు మునిమండలి ప్రార్థనమాలించి “దీని చరిత్రము చాల విచిత్రము. సుందరము. సుదీర్ఘము. అనుష్ఠానసమయ మాసన్న మగుచున్నది. అందుచే నిది యదనుకాదు. రాత్రి భోజనానంతరము సావకాశముగ సవిస్తరముగ దీనివృత్తాంత మంతయు మీకుఁదెల్పెదను. ప్రస్తుతము ఫలాహారాదులచే దీని బడలిక బాపుఁడు. ఈ శుకశాబకము నాచే వర్ణితంబగు తనజన్మాంతరోదంతమును స్వప్నవృత్తాంతము మాడ్కి సంస్కరింపఁగలదు.” అని పల్కెను.

అనంతర మామునిపుంగవు లందఱు లేచి తమతమ నిత్యానుష్ఠానముల నిర్వహించుకొనుటలో నిమగ్నులైరి.

సాయంకాల మయ్యెను. అంతరిక్షమం దరుణకాం
తులు వ్యాపించెను. అహస్కరు డస్తంగతుడయ్యెను.
సంయమింద్రుల స్వాంతములం దప్ప జగమంతయు తమ
స్ఫులు నిండిపోయెను. అంత మెల్లమెల్లగా సుధాకరుఁ
డుదయించి చల్లని వెన్నెలకెరటములతో ముల్లోకములను
ముంచెత్తెను. అంతలో హరీతుండు మునిజనములతో
నచ్చి సముచితాహారముచే సంతృప్తుడనైన నన్ను
ముందుంచుకొని తన జనకుడైన జాబాలితో “తండ్రీ!
సకల తపోధనులు చనుదెంచి యున్నారు. వీరందఱు
విచిత్రమగు నీశుక చరిత్రము వినవేడుక పడుచున్నారు”
అని విన్నవించుకొనెను.

ఇట్లు హరీతునిచేఁ గ్రాఢితుడై జాబాలిమహర్షి.
కట్టెదుటనున్న సన్నొక్కమాటు వీక్షించి శ్రవణకుతూ
హలులై యున్న జడదారుల నుపలక్షించి, శుక కథాకథ
సమున కుప్రకమించెను.

చతుర్థ విలాసము

మునులారా! ఇది చాల చక్కనికథ. ఏకాగ్ర హృదయములతో నాకర్ణింపుడు.

అతిప్రసిద్ధమైన యవంతి దేశమున “ఉజ్జయిని” యను నగరరాజము విరాజిల్లుచుండును. ఆ నగరము గగనచుంబితములగు సౌధములతోడను, వివిధ తరులతావిల సితములగు నుద్యానములతోడను, సంఘల్ల కువలయార విందములగు సహోవరములతోడను, అనర్థ మణి మండితములగు విపణివీధులతోడను రెండవ స్వర్గ ఖండమువలె నొప్పుచుండును.

సమస్త భువనములకు సర్గసృతిసంహార కర్తయగు భవానీ భర్త కైలాసమందలి మమకారము విడిచి “మహాకాల” నామముతో నాపట్టణమున భక్తులకు పెన్నిధియై సన్నిధిచేసి యుండును. ఆ నగరరాజమును “తారాపీఠం” డను జేసు పాలించుచుండెను. భరతభగీరథ ప్రతీకాశుండగు నాధరణీశునకు మహేంద్రునకు బృహస్పతివలె దశరథునకు వశిష్ఠమహామునివలె ‘శుకనానుఁ’ డును బ్రాహ్మణుండు ప్రధానామాత్యుండై యుండెను.

శంకరుని జటాజూటమునకు చంద్రలేఖ వలె, కమల నాభుని వక్షస్థలమునకు కౌస్తుభముకై వడి, నారాజ్యశీరో మణికి “విలాసవతి” యను పూబోణి పట్టపురాణియై యఖండశోభ నాపాదించెను. ఆ జనపాలుఁడు సమస్త వసుంధరాచక్రము జయించి మహామాత్యుఁడగు శుక నాసుని సాయమున ప్రజారంజకముగ రాజ్యము సేయుచు విలాసవతీ సహితుఁడై యశావనోచితములగు సౌఖ్యముల నన్నింటి ననుభవించెను.

ఇట్లు పెక్కుసంవత్సరములు గతించినవికాని యారాజ సంక్రందనమునకు నందనముఖ సందర్శనానందము లభింప దయ్యెను. అనపత్య దోషముచే విఫలమనోరథుఁడగు నా నసుమతీపతి నరపతి సహస్రములతోఁ గూడియు నసహాయునివలె, కన్నులు గలిగియు గ్రుడ్డివానివలె తన్ను దలంచుకొ నెను.

ఒకనాఁడా పుడమితేఱు శుద్ధాంతమున కరిగి యందు పరిజనము పరివేష్టించ పెద్దముత్తేదన లోదార్ప బాష్ప బిందు సందోహము సుందరకపోలముల జాలువార నలంకారములు ధరింపక మణిమయ తల్పమున గూరుచుండి వామకరమున మోమువాల్చి నగచుచున్న విలాసవతీ దేవిని వీక్షించెను.

అల్లంతదూరమున నే తన్నుంగాంచి ఎదురుచనుడెంచు
 పట్టపుదేవిని పర్యంకమున గూర్చుండఁజేసి భూమిశ్వరుఁ
 డామె పార్శ్వమున నాసీనుఁడై యాకల్యాణి కపోలముల
 కాలువగట్టు కన్నీరు మెల్లమెల్లఁగ నుత్తరీయమున
 నొత్తుచు “దేవీ! ఏల లోలోన నిల్లు దుఃఖించుచున్నావు?
 ప్రణయిని! నీనయనములు బాష్పకణములు భరించుటకు
 సేతువేమి? తలోదరీ! అలంకరించుకొన లేదేమి? చెలీ!
 చిన్నారిమోము చిన్నబోయి యున్నదేమి? వరవర్ణిని!
 నావలన నేదేని యపరాధము సంభవెనా? విలాసిని!
 నానదాసీజన మెవ్వరేని నీ యానతి నతిక్రమించిరా?
 నా జీవితము త్వదధీనము. అనుగ్రహింపుము. విచార
 కారణము వినిపింపు”మని పరిపరివిధముల బ్రతిమాలెను.

మహీపతి వాక్యములకు మహారాజ్ఞ మఱింత సంతాప
 ముతో మారు మాటాడలేక పోయెను. అంత నామె
 నెచ్చెలియగు మకరిక మహారాజుతో నిల్లు పలికినది.

“దేవా! దేవిగారి విషయమున దేవరవా రెట్టి
 లోపము చేసియుండలేదు. పరిజనము నిరపరాధము.
 తన జీవిత మంతయు విఫలమగుచున్నది గదా యని
 యమ్మగారు విచారించు చున్నారు. మహారాజుగారి
 మానసమునకుఁ గట్టము కలుగునను ననుమానము

తోడనే యింతదనుక నీమె తన దుఃఖమును బహిర్గత మొనర్పలేదు, ఈ నాడు చతుర్దశి యగుటచే “మహా కాల స్వామిని” సేవించుటకై దేవాలయమున కరిగినది. అచ్చట పురాణశ్రవణములో “సుతులు లేనివారికి గతులు లేవు” అను సూక్తి వినినది. ఆమాట యాలకించి మరలి మందిరమునకు వచ్చినది మొదలు దేవిగారి సంతాపమున కంతులేదు. ఆహారముగై కొనదు. అలంకారముల నంగీ కరింపదు. అడిగినమాటకు సమాధానము చెప్పదు. కంటికి గడివెడుగా నేడ్చుచున్నది. ఉన్న విషయము ప్రభువులకు విన్నవించుకొంటి”నని మకరిక మిన్నకున్నది.

మకరిక మాటల నాలకించి మహారాజు ముహూర్త కాలము మానము వహించి వేడినిట్టూర్పుల నిగుడ్చుచు విలాసవతితో నిట్లు పలికెను. “దేవీ! ఇందులకు మన మేమి చేయఁగలము! న్యరముగ శోకించుట వలనఁ బ్రయోజనమేమున్నది? భగవంతుఁడు మనయెడలఁ బ్రసన్నుఁడుగాలేడు. పుత్రగాత్రపరిష్కారముచే గలుగు సుఖానుభవమునకు మనము నోచుకొనలేదు. మన పురాకృత సుకృత మట్లున్నది. కానిమ్ము! ఇందులకు మనము చేయఁగలిగినదంతయు జేయుదుము.

పెద్దలను మఱింత భక్తితో సేవింపుము. బీదల నాదరింపుము. దేవప్రాజలు ద్విగుణీకృతముగ నొనర్పుము.

ఋషిచంద్రులకు నమస్కరింపుము. ఋషులు దైవసమానులు. వారి యనుగ్రహమున్న ముల్లోకములందు దుర్లభమేముండును ! సందనముఖ సందర్శనాభిలాష నాకు మాత్రము లేదనుకొంటివా ! అనపత్యతాదుఃఖ మహోరాత్రము లగ్నివలె నా హృదయమును మాత్రము దహించుట లేదనుకొంటివా !

దైవ్యమును విడువుము. ధైర్యము వహింపుము. ధర్మమార్గమునఁ జరింపుము. ధర్మపథవర్తనులకు కల్యాణసంతతులు కరతలామలకములు” ఇట్లు పలికి కన్నీరు తుడిచి మరలమరల మధుర వచనములతో రాణి నోదార్చి మహారాజంతఃపురము విడిచి యాత్మమందిరమున కరిగెను.

అది మొదలు మహారాజ్ఞి మానసము దేవతారాధనములందును, భూదేవతారాధనములందును, సాధుజనసపర్యలందును, గురుజన పరిచర్యలందును నిరంతరము నిమగ్నమయ్యెను. పరమపావనములగు గోవులను శేవించినది. దీనులకు దానధర్మములు గావించినది. సుప్రసిద్ధములగు పుణ్యతీర్థముల స్నానమొనర్చినది. వనస్పతులకు భక్తిశ్రద్ధలతోఁ బ్రదక్షిణము లాచరించినది. చతుష్పథములందు వాయుసములకు బలులు వేయించినది. సిద్ధా

యతనముల దర్శించినది. వృద్ధజనోప దేశముల నంగీకరించినది. పుణ్యకథల నాకర్ణించినది. పుడమివేల్పులచే వేదపఠనము చేయించినది. ఈ విధముగ నా సతీమతల్లి సుతముఖాలోకన కుతూహలముతో కష్టమును లెక్కింపక యెవరేది చెప్పిన నదియంతయు నియమపురస్కరముగ నిర్వహించినది.

ఇట్లు కొంతకాలము గడవ మహారాజోకనాటి తెల్లవారు జామున సౌధాగ్రసమాసీనయగు విలాసవతీదేవి నదనబింబమున సకల కళాపరిపూర్ణమగు చంద్రబింబము ప్రవేశించినట్లు కమనీయమగు కమ్మని కలగాంచెను. అనంతర మమ్మహీకాంతుఁడు సంతోష తరంగితస్వాంతుఁడై యమాత్యశేఖరుఁడగు శుకనాసుని బిలిపించి స్వప్నవృత్తాంతము సంతయు వినిపించెను. మహామంత్రి హర్షాతిశయముతో నవసీపతి నవలోకించి “మహారాజా! ఈనాటికి మన మనోరథములు సఫలములైనవి. ప్రజల భాగ్యములు పండినవి. ప్రభువులవారు కొలఁది దినములలోనే కుమారముఖ సందర్శనానందము ననుభవింపఁగలరు. ఇంతకు ముందే నేనును ధౌతవస్త్రధారియు, శాంతమూర్తియు, దివ్యతేజోవిరాజితుఁడు నగు నొక ద్విజశేఖరుఁడు సహస్రదళ శోభిత మగు పద్మమును మదీయపత్నియగు మనోరమ తొడపై నుంచినట్లు కల

గంటిని. ఏవంవిధ శుభనిమిత్తములు ప్రత్యాసన్నములగు సుఖసంపదలకు నూచకములు గదా!” అని పలికెను. అనంతరము మహారాజు మంత్రిశేఖరుని కరకమలము గ్రహించి యంతిపురి కరిగి శుభోదర్శములగు తమ స్వప్న వృత్తాంతములను విలాసవతికి వినిపించి యాదేవి యంతరంగము నానందతరంగముల నోలలాడించెను.

కతిపయ దినములకు దేవతాప్రసాదమున విలాసవతి గర్భవతి యయ్యెను. క్రమముగ నవమాసములు నిండి యొకానొక శుభలగ్నమున రాణి సకలలోకానందకరుఁడగు నందనుని ప్రసవించెను.

ఆ శుభవర్తమానము నాలకించి ప్రజ లాబాలగోపాలము హర్షించిరి. చంద్రోదయముచే సముద్రము వలె పుత్రోదయముచే మహారాజు హృదయ ముబ్బంగెను. తారాపీఠుఁడు శుకనాసునితోఁగూడి పుత్రసందర్శనాభిలాషతో సూతికాగృహంబున కరిగి, యందు విలాసవతి ప్రేమాంకములో బాలభానునివలె ప్రకాశించుచున్న నందనుని సందర్శించెను. మహామంత్రి సార్వభౌమ లక్షణలక్ష్మిత్రుఁడగు నా యర్భకుని యవయవసౌందర్యము నభివర్ణించుచు నరేంద్రుని హృదయము నానందసరసి నోలలాడించుచున్నంతలో నొక పరిచారకుఁడు సత్వర గమనమునఁ జనుదెంచి “ఏలినవారికి జయము జయము!

మహామాత్యుల పత్నియగు మనోరమకు రేణుకకు పరశు రాముఁడువలె కుమారుఁడు జన్మించెను.” అని పలికెను.

అమృతోపమానములగు వాని వాక్యము లాకర్ణించి తారాపీడధరణీశుఁడు ప్రీతివిస్ఫూరితలోచనఁడై “ఓహో! కల్యాణ పరంపర! కష్టముపైఁ గష్టమును సంతోషముపై సంతోషమును సంభవించు నను జనప్రవాదము సత్యమైనది.” అని పలికి ప్రపుల్లవదనాంబుజఁడై శుకనాసుని శాగిలించుకొని, శుభవర్తమానముఁ దెచ్చిన పరిచారకునకు గొప్ప పారితోషక మొసంగి, మహామంత్రితోఁగూడి, నానావిధమంగళవాద్యములు మ్రోయ నచ్చోటు వీడి శుకనాసుని భవనమునకుఁజని పుత్రోత్సవమును ద్విగుణీకృతముగ నొనరించెను.

అనంతరము మహారాజు పదియవదినము శుభము హూర్తమున మహావైభవముగ పుత్రునకు జాతకర్మాది విధుల నిర్వర్తించి స్వప్నమునందు సంపూర్ణచంద్రమండలము రాణి ముఖమునఁ బ్రవేశించినట్లు గాంచుటచే తదనురూపముగ నా బాలునకు “చంద్రాపీడు” డని నామకరణమొనర్చెను. మఱునాఁడు మహామాత్యుఁ డును బ్రాహ్మణోచితములగు విధులన్నియు నిర్వర్తించి తనకుమారునకు “వైశంపాయను”డని పేరుపెట్టెను.

పంచమ విలాసము

కాలక్రమమున చంద్రదాపీడునకు శైశవ మతిక్రమించెను. తారాపీడభూపాలుఁడు తనయుని విద్యాభ్యాసమునకై పట్టణమున కనతిదూరమున శిష్యానదీతీరమున నొక విశాల మైన విద్యామందిరమును గట్టించెను. అందు సకలశాస్త్రపారంగతు లగు నాచార్యుల నియమించి వైశంపాయనసహితుఁడగు చంద్రదాపీడుని జదివించుచుండెను.

మహారాజనందనుఁడు మంత్రినందనునితోఁ గూడ సచిరకాలములోనే సకలకళాసమలంకృతుఁ డయ్యెను. తర్కవ్యాకరణ వేదాంతములయందును, నీతిశాస్త్రము సందును, వ్యాయామ కళయందును, గజ తురగ రథాగోహణముల యందును, నృత్యశాస్త్రము సందును, సంగీతశాస్త్రము సందును, ధనుర్విద్యయందును, సర్వలిఫులయందును, సమస్త దేశభాషలయందును, సంపూర్ణ పాండిత్యము సంపాదించి యాకుమారు లొక్క ఊణమైన యెడబాటను మాట యెఱుంగక పరస్పరసౌహృద్దంబున నన్నదమ్ములట్లు మెలఁగుచుండిరి.

చంద్రాపీఠునకు బాల్యమునందే సకలలోకవిస్మయ కర మగు మహాబలము సంప్రాప్తమయ్యెను. ఆ రాకుమారుడు క్రీడాపరాయణుడై చెవులుపట్టి నిలిపినంతనే యేనుగుగున్నలు కాలుకదపక నిలువబడుచుండెను. ఆ నీరకుమారుని యేకైకఖడ్గప్రహారమునకుఁ దాళవృక్షములు తామరతూండ్ల వలె ముక్కలుముక్కలగుచుండెను. ఆ మేటివిలుకాని మురుకులు పరశురాముని బాణములట్లు పర్వతములను బద్దలుచేయుచుండెను. పదుగురు బలముగల మనుష్యులు మోయలేని యయోధుడము నవలీలఁ గేలధరించి యతిఁగు పరిశ్రమ మొనర్చుచుండెను. ఒక పరాక్రమమునఁ దప్ప ముక్తికుమారుఁడు రాజకుమారున కేవిషయమునను దీసిపోక వివిధవిద్యా విశేషసంపన్నుడై విరాజిల్లెను.

క్రమక్రమముగ బాల్యము గడచిపోయినది. యశావన మడుగువెట్టినది.

ఇంద్రధనుస్సుతోఁ గూడిన మేఘమండలము వలె నవయశావనాభిరాముఁ డగు రాకుమారుని సౌందర్యము ద్విగుణీకృత మయ్యెను.

ఇవిధమున సమారూఢయశావనుఁడును, సకల విద్యా సమలంకృతుఁడు నగు కుమారుని దోడి తెచ్చుటకై మహారాజాక దినమున వలాహకుఁడను సేనానాయకుని

బంపించెను. ఆతఁడును విద్యామందిరమున కేగి రాజకుమారునకు జోహారు లొనర్చి వినయపూర్వకముగా నిట్లు విజ్ఞప్తిచేసెను.

రాజనందనా! నీవు సమస్తవిద్యలయందు సంపూర్ణ పాండిత్యము సంపాదించితి వని విని మహారాజుగారు సంతోషించుచున్నారు. అధ్యాపకులచే ననుజ్ఞవడసిన నిన్ను గృహమునకుఁ గొనివచ్చుటకై నన్నుఁ బంపినారు. సకలకళాసంపూర్ణుడ నగు నీసందర్శనము చంద్రదర్శనము నలె జనులకు సంతోషదాయక మగుగాక. ఆటన సంవత్సరమున విద్యాలయమున బ్రవేశించితివి. విద్యాభ్యాసము ప్రారంభించి పదిసంవత్సరము లైనది. ఇప్పటికి షోడశ సంవత్సరములు వైతివి. నీ జనని నిన్నుఁ జూచుటకు మిక్కిలి వేడుకపడుచున్నది. రమ్మ! రాజలోకమును సమ్మానింపుము. ప్రజలనుబ రిపాలింపుము. బందుగుల నానందింపఁజేయుము. అల్లదిగో “ఇంద్రాయుధ” మను తురంగము! దీనిని మీ తండ్రిగారికిఁ బారశీక దేశాధిపతి బహుకరించినాఁడు. ఇది సముద్రములో జనించి నది. ఉచ్చైశ్రవమునకు సమానమైన లక్షణములు గలది. వాయువేగముతో నలరారునది. ఇటువంటి హయము భూతలమున “న భూతో న భవిష్యతి” యని లక్షణ వేత్తల మెప్పుగన్నది.

ఇట్లు వలాహకుడు వచింప విని రాకుమారుడు మహాప్రసాదమని తండ్రియానతి తలదాల్చి వైశంపాయన సహితృడై యదృష్టపూర్వము, నశేష శుభలక్షణ లక్ష్మితమునగు నయ్యశ్వమును సమీపించి దాని తేజో విశేషమునకచ్చెరు వందెను. అనంతరము “మహాత్మా! నీ వెవ్వండవో దివ్యమూర్తివి వలె గోచరించుచున్నావు. నీకు నమస్కృతులు. నా యాశోహానాపరాధమును మన్నింపు”మని ప్రార్థించి నరేంద్రనందనుం డింద్రదాయు ధము నధిరోహించెను. ఆ తురంగమంబును రాజకుమారుని మాటలు గ్రహించినట్లు తలయూపి సకిలించినది.

అనంతరము మఱి యొక వారునము నారోహించి మంత్రికుమారుడు త న్ననుసరింప చంద్రదాపీడుడు రాజ కుమారుల వందనము లందుకొనుచు, వందిమాగధుల కైవారములు వినుచు పట్టణము ప్రవేశించెను. రాకుమారుడు విద్యామందిరమునుండి వచ్చుచున్నాడని విన్నంతనే కుతూహలాయత్తము లగు చిత్తములతో పౌరులు గుంపులుగూడిరి. సౌధాగ్రములు సందర్శనపరాయణలగు రమణీమణులతోఁ గ్రిక్కిరిసిపోయెను.

ఇట్లు రాజమందిరము సమీపించి చంద్రదాపీడుఁ డింద్రదాయుధము దిగి వైశంపాయనుని కరంబు గ్రహించి, వలాహకుడు మార్గంబు చూప సభామంటపమునకుఁ

జని రెండవపాకశాసనుని వలె నిండు పేరొలగం బున్న జనకుని చరణకమలములకు నమస్కరించెను.

అంత భూకాంతుఁడు “రమ్మర”మ్మని కరమ్ములు సాచి యానందాశ్రువు లుప్పొంగ నాత్మజ నాలింగనము చేసికొనెను. అనంతరము సుతనిర్విశేషుండగు వైశంపాయనుని గొగిలించుకొని తారాపీఠుండు తనయుం గాంచి “వత్సా! మీ యమ్మ నిన్ను జూచుటకై తొందరపడుచున్నది. సత్వరముగఁ జని సందర్శింపు”మని వచించుటయు రాకుమారుఁడు మంత్రికుమారునితోఁ గూడి యంతఃపురమున కరిగి జననికి నందనము లొనర్చెను.

విలాసవతియు వినఁముఁ డగు కుమారుని శిరంబు మూర్ఛిని కడుంగడు గారవమున గాఢాలింగన మొనర్చి యొడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యానంద బాష్పములతో నతని శిరము నభిషేకించినది. అట్లే వైశంపాయనుని గూడ లాలించి దగ్గఱఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొనినది. అనంతరము కరతలమున నందనుని వక్షము, లలాటము, భుజాగ్రములు స్పృశింపుచు “నాయనా! మీ నాయనగా రెంత కఠినులు! ఇంత కాలము నిన్నెంత కష్టపెట్టిరి! ఎన్ని చదువులు చదివించిరి! ఈ లేతవయస్సులో నకలవిద్యావిభూషితుఁడ నైన నిన్ను చూచి సంతసించితిని. అచిర కాలములో ననురూప

వధూసమేతుడ నగు నిన్ననలోకింప నభిలషించు చున్నా”నని పలుకుచు లజ్జావనతముఖు డగు నాతని చెక్కుటద్దములు ముద్దాడినది.

ఇట్లు చంద్రదాపీడుడు కొంచెముసేపు తల్లి చెంత గడపి యనంతర మామె యనుజ్ఞ గైకొని వైశంపాయన సమేతుడై శుకనాసుని సాధమున కేగి యవనతశిర ముతో న య్యమాత్య శేఖరునకు నమస్కరించెను.

శుకనాసుండును వినయవినయము డగు రాకుమారుని లేవనెత్తి సంతోషభాషములు జాలువాఱ వైశంపాయ నునితోఁ గూడఁ గొగిలించి గారవించెను. అనంతరము సాదరముగ సమీపమునఁ గూరుచుండఁ జెట్టుకొని హర్ష పులకితశరీరుడై “తండ్రీ! చంద్రదాపీడా! నేటికి మాతపం బులు ఫలించినవి. మహారాజు భాగ్యము పండినది. కులదేవతలు ప్రసన్నులైరి. ప్రజలు ధన్యులైరి. భరత భగీరథ ప్రతిముడ వైన నీవంటి ప్రభువు లభించుట కన్న వారికి భాగ్య మేమున్నది! ఆహా! నీ వయ సెక్కడ! అమానుషంబగు నీ విద్యాగ్రహణ సామర్థ్య మెక్కడ! నీ తండ్రితోఁ గూడ భూభారమును నహిం పుము. ప్రజారంజన మొనరింపుము.”

అని పలికి శుకనానుఁ డక్కుమారులను పెక్కు విధములగొనిచూడి వసనాంగరాగకుసుమాదుల సత్కరించి సిద్ధొల్లిపెను. అంత రాజకుమారుఁడు వైశంపాయనునితోఁ గలిసి మంత్రిపత్ని యగు మనోరమను సందర్శించి యామె ఆశీస్సులందుకొని యనంతర మింద్రాయుధము సధిష్ఠించి తండ్రిచేఁ దనకై క్రొత్తగా నిర్మింపఁ బడిన భవనంబునఁ బ్రవేశించెను.

మఱు దినము కైలాసుండను కంచుకి “పత్రలేఖ” యను బాలిక నొక్కతెను వెంటబెట్టుకొని వచ్చి రాజకుమారునకు సమస్కరించి యిట్లు విజ్ఞప్తిచేసెను. “కుమారా! విలాసవతీదేవిగా రిట్లాజ్ఞాపించుచున్నారు. ఈ చిన్నది కులూతేశ్వరుని కుమారి. ఈమె నామము “పత్రలేఖ”. నీ తండ్రిగారు జైత్రయాత్రకు వెడలి కులూతదేశమును జయించినప్పు డీ బాలికామణిని వెంటగొని వచ్చి యతఃపురమున నుంచిరి. అనాథ యగు ఈ రాజపుత్రిని మిక్కిలి యక్కటికముతోఁ బెంచితిని. ఇప్పుడిక్కుమారి నీకు తాంబూలకరండవాహినిగా నుండఁ దగునని నీ యంతికమున కంపితిని. నీ వీ పూవుబోఁడిని సామాన్య దృష్టితోఁ జూడక శిష్యురాలిగా గౌరవింపుము! స్నేహితురాలిగా మన్నింపుము!”

అని పలుకుచున్నట్లై లాసుని వాక్యములువిని చంద్రా
 పీఠుడు “అమ్మగారి యాజ్ఞప్రకారమే నడచుకొందు”
 నని మనవిచేయుము ! పొమ్మని వాని సంపివేసెను.
 పత్రలేఖయు నదిమొదలహారాత్రములు తోడునీడ
 వలె నెడబాయక నేవించుచు రాజకుమారున కత్యంత
 ప్రేమపాత్ర మయ్యెను.

ఇట్లు కొన్ని దినములు గడచిన యనంతరము తారా
 పీఠ మహారాజు తన కుమారుని యశానరాజ్యపట్టభద్రు
 నిగాఁ జేయ నెంచి సమస్తసంభారములు సమకూర్చెను.

షష్ఠ విలాసము

ఒకనాడు తన్ను సందర్శింప వచ్చిన చంద్రదాసీడుని సమీపమునఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని శుకనాసమహా పూత్యుఁ డిట్లు పదేశించెను.

“వత్సా! చంద్రదాసీడా! సమస్తశాస్త్రములు నభ్యసించితివి! తెలియవలసిన విషయము లన్నియు దెలిసికొంటివి. నీకు నేను వేఱుగా నుపదేశింప వలసిన దేమున్నది! అయినను చెప్పుచున్నాను. యౌవనము కన్న మిన్ను గానరాని గాఢాంధకారమువంటిది. ఐశ్వర్యగర్వము మిక్కిలి భయంకర మైనది. లోకమున నైశ్వర్యము, యౌవనము, అప్రతిమానసౌందర్యము, అమానుషశక్తి యనునివి యనర్థపరంపర. ఇం దొక్కటొక్కటే సమస్తదోషములకు నాలవాల మనిన నన్నియు నొక్కచో నున్నప్పు డేమి చెప్పవలయును.

నిజమునకు నీవంటివారే యుపదేశమునకు యోగ్యులు. స్ఫటికమణియందు చంద్రకిరణములు వలె స్వచ్ఛ మైన మానసమున నుపదేశగుణములు సులభముగాఁ బ్రవేశించును. గురూపదేశము పురుషులకు సమస్తదోషముల శమింపఁజేయు స్నానము. విశేషముగా రాజుల కుపదేశము

శించువారు లేరు. జనులు భయభ్రాతులై ప్రతిభ్యనుల
వలె ప్రభువాక్యము లనుకరింతురు. ధన మదము చాల
రానిది. రాజులస్వభావ మహంకార దూషితము. ధనము
లున్నాద కారణములు. ప్రభుత్వము విష వికార
విలసితము. లక్ష్మి మిక్కిలి చంచల మైనది. పాశములచే
బంధింపఁబడియుఁ బరువెత్తిపోవును. బలవంతు లగు భటు
సహస్రములచే బహువిధముల రక్షింపఁబడియుఁ దప్పించు
కొని తరలిపోవును. పరిచయమును పాలింపదు. కులము
నవలోకింపదు. సౌందర్యమును దర్శింపదు. వంశక్రమ
మున వర్తింపదు. వైదగ్యమును గుర్తింపదు. శీలమును
జూడదు. కళను గౌరవింపదు. త్యాగము నాదరింపదు.
విశేషజ్ఞతను విచారింపదు. ఆచారమును పాలింపదు.
సత్యమును దెలిసికొనదు. గంధర్వనగరివలె జూచు
చుండఁగ నే మాయమగును.

ఈ లక్ష్మి సరస్వతీసంపన్నుని సమీపింపదు. గుణ
వంతుని నపవిత్రునివలె స్పృశింపదు. సజ్జనునివైపు
గన్నైత్తిచూడదు. సద్వంశసంజాతుని దృఢీకరించును.
దాతను బరిత్యజించును. పౌరుషవంతుని బరిహసించును.
దీని చరిత్ర మింద్రజాలము వంటిది. ఇయ్యది తృప్త్యను
విషలతలకు జలధార. ఇంద్రియము లను మృగములకు
కిరాతగానము. సచ్చరిత్రము లను చిత్రములకు ధూమ

రేఖ. మోహమును నిద్రకు విశాలశయ్య. ధనమదపిశాచములకు నివాసగృహము. కపటనాటకమునకు ప్రస్తావన. సాధుభావమునకు వధ్యశాల. ధర్మేందుమండలమునకు రాహుజిహ్వ.

ధనగర్వాంధుల వికారకృత్యము లెన్నని వర్ణింపను. వారు కన్నులుండియుఁ గనలేరు. వీనులుండియు వినిలేరు. గ్రహములచే గ్రహింపఁబడినవారివలె, భూతములచే ఆవేళింపఁబడినవారి విధమున, పిశాచములచే మ్రింగఁబడిన వారికై వడి బ్రవర్తింతురు. కుశీరములవలె నడ్డముగ నడతురు. ముఖిరోగముగలవారివలె నతికష్టముగ పట్టిపట్టి మాటాడుదురు. మృత్యువాసన్నమైనవారివలె నెదుటనున్న బంధువులను సయితము గుర్తింపరు. వారి కీప్రపంచమంతయు బంగారు రేకులు పఱచియున్నట్లు గాన్పించును.

కొందఱు ద్యూతము వినోద మనియు, పరదారాభిగమనము పాండిత్య మనియు, స్వదార పరిత్యాగము న్యసన త్యాగమనియు, పానము విలాస మనియు, తన తప్పుల నాలకింప కుండుటయే మహానుభావత్వ మనియు, లోకాష్టవాదము సహించుటయే తమ యనియు, విచ్ఛల విడి-సంచరించుట సభుత్వ మనియు, వందిమాగధుల

కై వారములే కీర్తియనియు, దోషములను గుణములుగ
వర్ణించుచు తమలోఁ దాము నవ్వకొనుచు పరులను
మోసగించు ధూర్తబకములవంటి స్వార్థపరుల ముఖ
స్మృతులచే నచింపఁ బడుచుందురు. తమలోఁదాము
దేవతాంశ సంభూతుల మని భావింతురు. మిగిలినరెండు
చేతులును లోపల నున్నవిగా నూహింతురు. మూఁడని
కన్న నెన్నోసట నున్నట్లే తలంతురు. దర్శనప్రదానమే
యనుగ్రహముగ గణింతురు. ఆజ్ఞాపించుటయేవరప్రదాన
మనుకొందురు. పూజ్యులను పూజింపరు. గురువులను
శౌరవింపరు. విద్వజ్జనుల నాదరింపరు. వృద్ధజనోపదేశము
నాలకింపరు. హితచింతకులపైఁ గోపింతురు. ఎవ్వఁడు
చేతులు గట్టుకొని దివారాత్రములు తమ్ము ప్రత్యక్ష
భగవంతునిగా ప్రస్తుతించుచుండునో యట్టి వానినే
బహుమానింతురు. వానితో మాటాడుదురు. వానివాక్య
ములు విందురు. వానినే ప్రాణమిత్రునిగ భావింతురు.

రాజకుమారా! నీవెన్నడు నట్టి మార్గములఁ గాలు
పెట్టకుము. ప్రజల యభిమానమును చూఱగొనుము.
గురూపదేశముల శౌరవింపుము. మిత్రుల నాదరింపుము.
ధూర్తులఁ గనిపెట్టియుండుము. నీవు సహజముగ ధీరుఁ
డవు. జనకునిచే సకల కళాసమలంకృతుఁడ వైతివి.
నవ యశావరాజ్యాభిషేక మనుభవింపుము. కులక్రమా

గతముగ నీపూర్వపురుషులచే వహింపబడిన భూభారమును వహింపుము. విరోధి శిరముల వినమ్రములు గావింపుము. అభిషేకానంతరము జైత్రయాత్ర ప్రారంభించి నీజనకునిచే జయింపబడిన సప్తద్వీప సముద్రసమలంకృతయగు వసుంధరను మరల జయింపుము” అని పలికి మహామంత్రి విరమించెను.

చంద్రాపీఠము శుకనాసుని మహిమపదేశముచే స్వచ్ఛీకృతుడైన వానివలె, సమభిషిక్తుడైన వానివలె సమలంకృతుడైన వానివలె, పవిత్రభూతుడైన వానివలె, ప్రకాశమానుడైన వానివలె, సంప్రీత హృదయుడై ఊగాకాలముండి యాత్మప్రసాదము కరిగెను.

సప్తమ విలాసము

అనంతర మొక్క పుణ్యముహూర్తంబున నరపతి సహస్రములు గొలువ నరేంద్ర చంద్రుడు చంద్రదాపీడుని యశావరాజ్యమునకు పట్టాభిషిక్తుని జేసెను. చంద్రుడు మేరుశృంగము నధిరోహించి నట్లు చంద్రదాపీడుడు సింహాసనము నారోహించెను. సభ్యుల జయజయ ధ్వానములు మిన్ను ముట్టినవి. ప్రజలందఱు నానందపరవశులైరి. దిగ్విజయయాత్రాసూచకముగ ప్రసాన విజయభేరి మ్రోగినది. సకల సామంత భూపాలసహితౌడై చంద్రదాపీడుడు సింహాసనమునుండి లేచి యాసాన మండపమును నెలువడి ప్రయాణసన్నద్ధుడయ్యెను.

అనంతరము జనకుని యనుజ్ఞవడసి చతురంగవాహినీ గమన్వితౌడై నైశంపాయనుడు వెంబడింప చిత్రగేఖణ్ణో గూడి జైత్రయాత్రకై బయలువెడలెను.

క్రమక్రమముగాఁ నొలుదొల్ల పూర్వదిక్కును, దనువాత దక్షిణమును, అనంతరము పశ్చిమమును, త్తపైన నుత్తరమును జయించి, శరణాగతుల రక్షించుచు, విరోధుల నిర్మూలించుచు, రాజకుమారుల నభిషేకించుచు, రత్నసమూహముల సమూహర్జించుచు,

బహుమతులఁ బరిగ్రహించుచు కప్పముల నందుకొనుచు, విజయ స్తంభముల సంస్థాపించుచు, శాసనములను చెక్కింపుచు, మున్యాశ్రమములను కాపాడుచు, జనానురాగమును సంపాదించుచు, పౌరుషమును బ్రకాశింపఁ జేయుచు, ధరణీచక్ర మెల్లఁ బరిభ్రమించి మూఁడు సంవత్సరములలో నమస్త రాజ్యములను జయించెను.

అనంతరము చంద్రాపీఠుఁడు కైలాస సమీపమున నున్న సువర్ణపురమును జయించి తన సేనతోనాప్రాంతమున విశ్రాంతి కై కొంతకాలము నివసించెను.

చంద్రాపీఠుఁ డొక నాడింద్రాయుధము నెక్కి యొక్కరుండమ్మగఁగూ విహారార్థమై, సమీపమందలి యరణ్యమున కేగి యందందు సంచరించుచు గిరిశిఖరఘనముండి క్రిందికి దిగుచున్న కిన్నరమిథునము నవలోకించెను.

అత్యద్భుతము నదృష్టపూర్వ మగు నామిథునమును సందర్శించి మిక్కిలి సంతసించుచు నంతరంగమున కుతూహలముప్పొంగ నద్దానింబట్టుకొననెంచి, ఇంద్రాయుధము నటువై పు పోనిచ్చెను. ఆ కిన్నర మిథునంబును రాజకుమారునిం గాంచి భయభ్రాంతమై పరువెత్త సాగెను. చంద్రాపీఠుఁ డశ్వరాజము నతి త్వరితముగ దానివెంటఁ బరువెత్తించి “అదిగో గ్రహించితి. నిదిగో

గ్రహించితి” నని ముహూర్తమాత్రములో పదునైదామడలదూర మతిక్రమించెను.

ఆ కిన్నరమిథున మట్లు పోయిపోయి రాజకుమారుడు చూచుచుండఁగ నే మహాన్నతమగు నా మహీధర శిఖరము నారోహించెను.

ఆపర్వతమార్గము దుర్గమమగుటచే రాజకుమారుడు శరీరమంతయుఁ జెమ్మటలుగ్రమ్మ నలసిపోయినయశ్వము నాపి కిన్నరమిథునంబు నికఁ జిక్కించుకొన జాలనని నిస్పృహఁ జెందెను. అనవసరముగ నింతదూర మరుదెంచిన తన యవివేకమునకు బశ్చత్తాపపడి యాత్మ గతంబున నతం డిట్లు తలపోసెను.

“ఆహా! నాలో నాకే నవ్వువచ్చుచున్నది. ఎంత దూరము వచ్చితిని. ఈ కిన్నర మిథునమును గ్రహించు బుద్ధి నా కేల పుట్టినది? దీనివలన నా కేమి యుపయోగము?” అని పరిపరివిధముల విచారించుచు వామ హస్తమున పగ్గములు బిగ్గవట్టి తురంగమును మరలించి మరల నిట్లు చింతింపసాగెను. “ఎంతదూరము చనుదెంచితి నో తెలియదు. ఇచ్చటికి నాసేన లెంతదూరములో నున్నవో తెలియదు. ప్రారంభించిన జైత్రయాత్ర పరిపూర్ణము కాలేదు. ఇప్పు డీ యరణ్యములో నాకు

మార్గ మెఱింగించు వాడెవ్వఁడు? ఇది కైలాసగిరి
కాఁబోలు. ఇందు మనుష్య సంచార ముండదు. అంతయు
నయోమయముగ నున్నది. నా వారి నెట్లు కలిసికొం
దును? భాస్కరుఁ డంబరమధ్యము సధిష్ఠించినాఁడు. ఈ
యింద్రాయుధము మిక్కిలి యలసిపోయినది. కొంచెము
నేతనేసినతరువాత జలములు ద్రావించి, నేనును
ద్రావి, మార్గాయాస ముపశమింప నేదేని చెట్టునీడ
నొక్కింతసేపు విశ్రమించి యనంతర మరిగెదను గాక.”

అని నిశ్చయించుకొని జలాన్వేషణార మటు నిటుఁ
దిరుగుచు కొంత దూర మరిగి యచ్చోట సత్యంత
సుందరమైహృదయాహ్లాదకరమైయొప్పుచున్న “అచ్చోడ”
మను నొక్క సరోవరమును సందర్శించెను.

అలోకమాత్రముననే యపగతశ్రముడై యారాజ
సందనుఁడు సరోవరతీరంబున కరిగి యందలి ప్రకృతి
శోభావైభవమునకు మిక్కిలి సంతసించుచు తురంగము
సవరోహించి చల్లనిజలంబులఁ ద్రావించి తానునుద్రావి
యొక వృక్షముక్రింద విశ్రమించెను.

ఇంతలో నాకొలని యుత్తరదిశనుండి యొక మధుర
గీతము చంద్రాపీడునకు శ్రవణపర్వము గావించినది.
అంత నారాజకుమారుఁడు మనోమోహకమగు నా

మధురగీతి నాలించి మనుష్యసంచారములేని యిచ్చోట నిది యెచ్చటనుండి వచ్చినదని వితర్కించుచు నింద్రా యుధము సధిరోహించి సరోవరము పశ్చిమతీరముననే చనిచని యొక సిద్ధాయతనమును గాంచెను. స్ఫటిక శిలానిర్మితమగు నమ్మంటప మధ్యభాగమున మందాకినీ పుండరీకములచేఁ బూజితంబై యున్న యొక శివలింగము నాలోకించెను.

మఱియు నా శివలింగమునకు నభిముఖముగ నాసీను రాలై దక్షిణహస్తాగ్రముతో వీణియ మేళవించుచు సాక్షాత్కరించిన సంగీత దేవతయో యన ముక్తకంఠ మున మహాదేవునిఁ గీర్తించుచున్న యొక్క కన్యా రత్నమును గనుంగొనెను.

రాజనందనుఁ డా సుందరి రూపరేఖావిలాసముల కచ్చెరువంది యశ్వము నవరోహించి, చేరువ నున్న తరు మూలమున నవ్వారువమును బంధించి, భగవంతుడైన పరమేశ్వరునకు భక్తిపూర్వకముగఁ బ్రణమిల్లి గీతాన సానము నపేక్షించుచు నచ్చటఁ గూర్చుండెను.

అంత గీతావసానంబున నక్కన్యక విపంచి నొక్కచో నుంచి పరమశివునకుఁ బ్రదక్షిణ సమస్కారము లాచ రించి చంద్రాపీఠు నవలోకించి “అతిథికి స్వాగతము!

మహాభాగు లిచ్చోటి కెల్లు రాగల్గితిరి? రండు! నా వెంట దయచేయుడు. అతిథిసత్కారము నందుకొనుఁ” డని పరమ ప్రశాంత మగు కంఠస్వరముతో నాహ్వనించినది.

రాజకుమారుడు సంభాషణ మాత్రముననే యామె తన్ననుగ్రహించినట్లు దలంచి భక్తితో నమస్కరించి వినయవినముఁడై యంతేవాసివలె నయ్యింటి వెంబడిఁ జని యామె యాతిధ్యమును స్వీకరించెను.

అనంతరము క్షణకాల మారకుండి యా రమణీమణి బ్రశ్నింప దిగ్విజయము మొదలుకొని తా నచ్చోటికి వచ్చునంతవఱకుఁ గల స్వీయవృత్తాంత మంతయు నెఱింగించెను.

అష్టమ విలాసము

అనంతరము చంద్రాపీఠుడు పరిసమాపితాహారయై యొక్క శిలాతలమున నుపవిష్టురై యున్న యక్క నైన మెల్లఁగ సమీపించి నాతిదూరమునఁ గూర్చుండి వినయ పూర్వకముగ నిట్లనెను.

“భగవతీ ! నీయనుగ్రహమునకు ధన్యవాదములు. నిన్నుదర్శించినది మొదలు నీ చరిత్రము నెఱుంగుటకై హృదయ మువ్విఘ్నముచున్నది. దేవతలు, మహర్షులు, గంధర్వులు, గుహ్యకులు, అపరసలు మొదలగు వారిలో నెవ్వరి వంశము భగవతి జన్మముచే పవిత్రతమైనది? కుసుమ సుకుమార మైన యీ లేలైఁదమున నీ కఠోర వ్రతం బేల గైకొంటివి? ఈ వయస్సెక్కడ ! ఈ తపస్సెక్కడ ! మనోహరమగు నీ తనూలావణ్య మెక్కడ ! ఈ ప్రశాంతమగు నీ వేషధారణ మెక్కడ ! ఇది మిక్కిలి యక్కజము గొల్పుచున్నది. కావున భగవతి పవిత్ర చరిత్రము సమస్తమును వినిపించి నా కుతూహలమును దీర్పవలెనని ప్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు చంద్రాపీఠుడు ప్రార్థింప నాదివ్యకన్యక నిట్టూర్పుఁ బుచ్చి యొక్కింత కాలమేదియో ధ్యానించి

కన్నీరు దుడుచుకొని మెల్లగా నిల్లు ప్రత్యుత్తరి
మొసఁగెను.

“నరేంద్రనందనా ! కఠోరహృదయను, దురదృష్ట
సంతురాలను. పాపాత్మురాలనగు నా జన్మ వృత్తాంత
శ్రవణముచే నీకుఁ గల్గుప్రయోజనం బేమి ? ఐనను
గోతూహలముగల దంటివి గావునఁ జెప్పుచున్నా నాల
కింపుము.

రాజకుమారా ! స్వర్గలోకమున నప్పరసలు గల
రను సంగతిసిపు వినియే యుందువు. వారిలో పదునా
లుగు కులంబు లొప్పుచుండును. అందు దక్షప్రజాపతి
పుత్రిక లగు ముని-అరిష్ట యను నిరువురు కన్యలవలన
రెండు గంధర్వకులంబులు ప్రవర్తిల్లినవి. అందు “ముని”
యను నామె కుమారులగు చిత్రసేనాదులలో పదునా
ఱవ వాఁడు చిత్రరథుండన నొప్పుచుండును. సుగుణ
ధనుఁడు పరాక్రమవంతుఁడగు నాతఁడు సమస్తగంధర్వ
లకు నధిపతియయ్యెను. ఆతని నివాసస్థానము భారత
వర్షమునకు నుత్తరమునఁ గల కింపురుష వర్షము నందలి
హేమకూటపర్వతము. ఈ చిత్రరథుఁడు మహేంద్రునకు
మిత్రుఁడై యిచ్చోటఁ దనపేరు మీఁదుగ “చైత్రరథం”
బను నుద్యానవనంబు నిర్మించెను. “అచ్చోదం” బను

నీ సరోవరంబను ద్రవ్వించి భగవంతుడగు పరమశివునిందుఁ బ్రతిష్ఠించెను.

ఇంక “అరిష్ట” కుమారులగు తుంబురుఁడు మొదలగు వారిలోఁ బెద్దవాఁడగు హంసుఁడు రెండవ గంధర్వ కులంబునకుఁ బ్రభువుగా గంధర్వరాజగు చిత్రరథునిచే నభిషిక్తుడై హేమకూటమునందే నివసించుచున్నాఁడు. చంద్రకిరణసంభూత మగు నచ్చరలకులమున జన్మించిన జగదేక సౌందర్యవతి యగు “గౌరి” యను కన్యాలలామ నీ హంసుడు వివాహమాడెను. మహానుభావులగునట్టి దంపతులకు విగతలక్షణురాలను దుఃఖినహస్రభాజనంబునగు నే నేకైకతనూజనై జన్మించితిని. మదీయజనకుఁ డనపత్యుఁ డగుటచే సుతజన్మాతిరిక్త మగు మహోత్సవంబుచే నాపుట్టువు నభినందించి పదియవనాఁడు నాకు “మహాశ్వేత” యను నన్వర నామధేయ మిడెను. నేనును పితృగృహమున మిక్కిలి గారాబముతోఁ బెరుగుచు శోకాయాసముల నేమాత్రము నెఱుంగక కమనీయగానమనోహరిణియగు వీణాకుమారివలె గంధర్వుల ప్రేమాంకముల సంచరించుచు క్రమక్రమముగా శైశవము నతిక్రమించితిని.

అనంతరము మధుమాసముచే వసంతము వలె, నన పల్లవముచే మధుమాసమువలె, కుసుమముచే నవపల్ల

నమువలె, మధుకరముచే కుసుమమువలె, మదముచే
మధుకరమువలె, నవయావనముచే నా శరీరము విలాస
సంపన్న మయ్యెను.

తరువాత సకలలోక హృదయానంద దాయక మగు
నసంత ఋతువునం దొకనాఁడు నా జననితోఁ గూడి
“యచ్చోదంబు” న స్నానమాడ దలంచి యిచ్చోటికి
వచ్చి సరోవర తీరంబున సఖిజన సమేతనై సంచరించు
చుంటిని. అంతలో నెచ్చటనుండియో నపూర్వంబగు
పుష్పసౌరభమాఘ్రాణించితిని.” ఇట్టిహృదయంగమ
మగు పరీమళమెచ్చటినుండి వచ్చెనని కుతూహలంబునఁ
గొన్ని యడుగులు నడచి యచ్చోట సమానవయస్కుం
డగు మఱి యొక తాపసకుమారునితోఁ గూడి స్నానార్థ
మేగుదెంచిన సుందర సుకుమారుండకు నొక మునికు
మారు నవలోకించితిని. ఆతని చెవియందు నదృష్టపూర్వం
బగు నొక్క కుసుమ మంజరిని గాంచి దీని సౌరభమే
యన్య కుసుమ గంధమును దిరస్కరించి నాకు హాయి
గూర్చినదని నిశ్చయించుకొంటిని.

అనంతర మామునినందనునిచక్కదనమునకక్కజము
నంది మైమఱచిపోతిని. అంత నాతని సహచరుడగు
మునికుమారుని సమీపించి ప్రణామపూర్వకముగ నిట్లు
ప్రశ్నించితిని.

“ఆర్యా! యీతని పేరేమి? జననీ జనకు. లెవ్వరు? ఈసంయమికుమారుని శ్రవణావతంస మగు నా కుసుమ మంజరి యే వృక్షమునకు సంబంధించినది? దీని సౌరభ మనాశ్రూతపూర్వమై యసాధారణమై యొప్పుచున్నది”.

ఆ మునికుమారుడు నా ప్రశ్న విని మందహాసము చేసి “బాలా! ఇట్టి ప్రశ్నలవలన నీకుఁ బ్రయోజన మేమి? వినకుతూహలము గలదేని కెలుపుచున్నా నాకర్ణిపుమని యిట్లు చెప్ప నారంభించెను.

నవమ విలాసము

దేవలోకంబున “శ్వేత కేతు” నను మహామునీం
ద్రుఁడు గలఁడు. ఆ మహాత్ముఁ డొకనాఁడు దేవతారాధ
నమునకై తామరపూలు గొనివచ్చుటకు మందాకిని
కేగెను. అట్లు చని పుష్పములు గోయుటకై జలములలో
దిగిన యమ్మునీంద్రు నాలోకించి కమలవనీవిహారిణి
యగు లక్ష్మి మానసము చలించెను. ఆ దేవి కూర్చుండి
యుండు పుండరీకమునుండి యొకపుత్రుఁ డుదయించెను.
అంత లక్ష్మి దేవి తనబిడ్డ నాశ్వేత కేతువున కర్పించెను.
ఆలక్ష్మి శ్వేత కేతుల కుమారుడే ఈ మునికుమారుడు.

ఇతఁడు సకల కళావిశారదుఁడు. సమస్తగుణ సమ
న్వితఁడు. వీని పేరు పుండరీకుఁడు. ఈతని శ్రవణాగ్ర
మున విరాజిల్లుచున్నది పారిజాత కుసుమమంజరి. దీని
సుగంధమే నిన్నాకర్పించినది. నేడు చతుర్దశి యగుటచే
మేమిరువురము భగవంతుఁడగు పరమశివుని సందర్శనా
ర్థమై కైలాసమునకుఁ బ్రయాణమైతిమి.

నందనవన సమీపమున నాత్మోగూడ నడచినచ్చు
చున్న పుండరీకునకు ననదేవత ఈ పారిజాత కుసుమ
మంజరిని బహూకరించి “అర్యా! ఇదిగో! ఈపారిజాత

మంజరిని బరిగ్రహింపుము. ఈయది నీ రూపమున కను రూప మగు నలంకారము. దీనిని నీ శ్రవణమున ధరింపుము. పారిజాతము జన్మ సఫలమగును.”

అని నందనవన దేవత యెంత బ్రతిమాలినను దానిని గ్రహించుటకు నామిత్రుఁ డంగీకరింపలేదు. అంత నేను పారిజాతమంజరిని బలాత్కారముగ నాతని చెవియందుంచితని.” అని కపింజలుఁడు పలుకుచుండ నాశ్వేతకేతు కుమారుఁడు నన్నుజూచి “కుతూహలినీ! ఈ పారిజాత పరిమళము నీ కిష్ట మగునేని దీనిని నీవే పరిగ్రహింపు” మని యాప్రసూనమంజరిని తన చెవినుండితీసి నాచెవియందుంచెను. ఆ మునికుమారుని యంగుళీస్పర్శచే నామేను పులకించెను. హృదయము పరవశమయ్యెను. ఆతఁడును నాకపోలస్పర్శచే కంపితమగు కరాగ్రమునుండి క్రిందఁ బడిన యక్షమాలనుస్తైతముగుర్తింపఁడయ్యెను. అప్పుడు నేను క్రిందఁబడకుండ నా జపమాలికను గైకొని కంఠాభరణముగ నలంకరించుకొంటిని.

ఇంతలో నా ఛత్రగ్రాహిణి చనుదెంచి భర్తృదారికా! దేవిగారు స్నానము చేసినారు. ఇంటి కేగు సమయము సమీపించినది. నీ స్నానముపూర్తిగానిమ్ము” అని పలుక నే నమ్మునికుమారుని ముఖమునుండి బలా

తొరముగ చూపు మరల్చుకొని స్నానార్థము సరో
వరమున కరిగితిని.

నేను వెడలిపోవుట చూచి రెండవ మునికుమారుడు
కొంచెము కోపముతో “మిత్రమా! పుండరీకా! నీ కిది
తగినపని గాదు. ఈయది క్షుద్రజనులు త్రొక్కవలసిన
మార్గము. నీ ధైర్యమెటు పోయినది? నీ యింద్రియ
నిగ్రహ మే మూలదాగినది? పరంపరాగత మగు బ్రహ్మ
చర్య మెచ్చటి కేగినది? గురూపదేశము లేమి చేసితివి?
చదివిన శాస్త్రము లేగంగలో గలిపితివి? చేతినుండి
బాటిపడిన యక్షమాల యపహరింపఁబడుటసైత మెఱుం
గివైతివి. ఈ బాల జపమాల నపహరించుఁగాక. నీ
హృదయమునుగూడ నపహరించినట్లున్నది. దానిపై న
మరలగ్రహింపలేకుంటివి” అని మందలింప నామునిసం
దనుఁ డొక్కింత సిగ్గువడి “కపింజలా! న న్నన్యథాతలం
పకుము. ఈ కన్యక యపరాధమును క్షమింపఁబో” నని
పలికి, లేని కోపము తెచ్చుకొని నన్నుఁ గనుంగొని
“చపలురాలా! నాజపమాల నపహరించితివా? నా
యక్షమాల నొసంగక యొక్కయడుగై న ముందున
కీడవల” దని నొక్కి పలికెను.

అంత నే నా యక్షమాలను నాకంఠమున నే యుంచు
కొని నామెడలోని యేకావళీహారమును దీసి “ఇదిగో

మీయక్షమాలిక ! గ్రహింపు”డని, యాతని హస్తమునం దుంచి యటనుండి కదలి మజ్జన మాచరించి మృజ్జనని తోఁగూడ నిజభవనమున కేగితిని. అంతఃపురము ప్రవేశించితి నే గాని యంతరంగమున న మునికుమారుని యనుపమాన సౌందర్యమునే స్మరించుచుంటిని.

అంత సాయంకాల మయ్యెను. నాఛత్రగ్రహిణి వచ్చి “రాకుమారీ ! ఆపుండరీకుని మిత్రుఁడువచ్చి మన వాకిట నిలబడి యున్నాడు. అక్షమాల నడుగుటకై యరు దెంచితి నని పలుకుచున్నాఁడు” అనిన విని నేను వెను వెంటనే కంచుకి నొక్కని బిలిచి యా మునికుమారుని లోనికిఁ గొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించితిని.

అంత కపింజలుఁడు నాచెంత కరుదెంచి యుపవిష్టుడై యేకాంతమున నాతో నిట్లుపలికెను. “రాజపుత్రీ ! ఏమి చెప్పుదును. నోరాడుటలేదు, వనములలోకందమూలములు భుజించి కాలముగడుపు మునిజన మెక్కడ ! కలుషము లగుకామవాంఛ లెక్కడ ! నీ సమక్షమున నేనట్లు కఠిన ముగఁ బలికి వేటొక చోటి కేగితిని. నామిత్రుఁడేమి చేయుచుండెనో చూతమని మరలివచ్చి యొక వృక్షము చాటున నిలిచి యాలోకించితిని. నామిత్రుఁడు సర్వ వ్యాపారములు బరిత్యజించియున్నట్లుని వలె పరాయత్ర చిత్తుడై కన్నీరుగార్చుచుఁ గాన్పించెను. అట్టి దీనస్థితిలో

నున్న యాతనిం గాంచి నా హృదయము కంపించినది.
అప్పుడు మా కిటు సంభాషణ జరిగినది.

“మిత్రమా! పుండరీకా! ఇదియేమి?”

“సఖా! కపింజలా! అంతయు నెఱిగియు నన్నుఁ
బ్రశ్నింతువేల!

“నయస్యా! నీ కీ పిచ్చియేమి? ఈ మార్గము గురువు
లుపదేశించినదా! ధర్మ గ్రంథములందు పఠించినదా!
తపోవిధానమా! వ్రతరహస్యమా! నీవంటి వాఁడు సాధు
జన నిధితిములైన యిట్టి విషయముల నాలోచింప
నచ్చునా? ధైర్య మనలంబింపుము. దురాలోచనమును
దూర మొనరింపుము.”

“కపింజలా! నా మనస్సు నాలో లేదు. నీ యుపదేశము
నాచెవికేక్కుటలేదు. నేనందుల కర్హుఁడనుగాను.
నన్ను క్షమింపుము.”

ఇట్లుపలుకుచున్న నామిత్రుని వాక్యము లాకర్ణించి
కింక ర్తవ్యమూఁడుడనై యెవ్విధమునైన ప్రాణమిత్రుని
ప్రాణరక్షణమును గావించి తీరవలయు నని నిశ్చయించు
కొని యిచ్చటి కరుదెంచితిని. ఇందులకు నీ సందర్శనము.
దప్ప వేటుపాయంబు లేదు.

గంధర్వరాజపుత్రీ! కాల మతిక్రమించినది. సూర్య భగవానుఁ డస్తమించుచున్నాఁడు. సుహృత్ప్రాణ సంరక్షణార్థము ప్రాంజలివై ప్రార్థించుచున్నవాఁడను” అని పలికి కపింజలు డటనుండి వెడలి పోయెను.

అంత నాకేమియు తోచలేదు. నా ప్రియసఖయగు తరళికతో నిట్లు పలికితిని. “చెలీ! కపింజలుని మాటలు వింటివిగదా! ఇప్పుడు కర్తవ్యము నాలోచింపుము. నేను సామాన్య కన్యవలె లజ్జను పరిత్యజించి, జనాప వాదమునకు సందేహింపక, జననీ జనకుల కెఱింగింపక స్వేచ్ఛగా పోయి య మునికుమారుని పాణిపద్మము గ్రహించితి నేని గురుజనాతిక్రమణదోషము ప్రాప్తించును. ధర్మమునకు వెఱచి పోకుంటినేని మానినందనుఁడు ప్రాణములు పరిత్యజించుట నిక్కువము. అందుచే మహా పాతకము ప్రాప్తించును. ఏమిచేయుదు”నని యేడ్చుచున్న నన్ను నాసఖ యూరడించి యుచితవాక్యములచే నాహృదయమున కుత్సాహమును గలిగించినది.

అంత నేను ధైర్యమువహించి మునికుమారుని యంతి కమున కరుగ నిశ్చయించితిని. అంతలో దుర్నిమిత్తము సూచకముగ నాదక్షిణ నేత్ర మదరినది. ఆ యవశేషమునకు “దైవమింకను నేమి చేయసంకల్పించెనో” యని శంకించుచు మేలిముసుగుచే నొడలంతయు గప్పకొని

రహస్యముగ తరళికతోఁగూడి మేడఁదిగి ప్రమదావన
న్యారమున బయలుదేరి పుండరీకుని సమీపమునకుఁ
బోయితిని.

అది నిశీధ సమయము. అంతలో దూరము నుండి
“హా! హఠఁడనైతిని. వంచితఁడనైతిని” అయ్యో!
ఇదియేమి? ఇంతఘోరము జరిగినదేమి? ఓమహాశ్వేతా!
నీకు నామిత్రుఁడు చేసిన యపకారమేమి? అయ్యో!
పుండరీకుడా! నేను కూడ నీ వెనువెంట వచ్చెదను.
నిన్ను వీడి క్షిణమైననొంటరిగ నిలువఁజాల.” నను
కపింజలుని యార్తనాదము నాలకించితిని.

అదివిని నాప్రాణములులేచిపోయినవి. అడుగులు తడ
బడినవి. నేనుబిట్టు వాపోవుచు ముందున కరిగి యచ్చట
విగతజీవుఁడై పడియున్న పుండరీకుని, విలపించుచున్న
కపింజలుని గాంచి దుఃఖావేశమున మూర్ఛనొందితిని!
అనంతరము తెలివితెచ్చుకొని “హా! మహాభాగ!
నన్నొంటిగ విడిచి యెందు బోయితి” వని గొంతెత్తి
వాపోయితిని.

ఇట్లు కొంత తడవు దుఃఖించి తరళికతో “సఖీ!
లెమ్ము! చితి నమర్చుము! జీవితేశ్వరు సనుసరించెద”
నని పలుకుచుండ నింతలో నొక దివ్యపురుషుఁడు చంద్ర

మండలమునుండి వెడలినచ్చి పుండరీకుని దేహము నెత్తుకొని గంభీర మగు స్వరముతో న న్నుద్దేశించి “కుమారీ! మహా శ్వేతా! నీవు ప్రాణంబులఁ బరిత్యజింపకుము, వెండియు నీ కీతనితో సమాగమము సంప్రాప్తమగును.” అని నన్నోదార్చి యాకసమున కెగసెను.

అంతట నేను విస్మయముతో నిదేమని కపింజలుని బ్రశ్నించితిని. ఆతఁడు నామాటలకుఁ బ్రత్యుత్తర మీయకయే “ఓరీ దురాత్ముడా! నా నెచ్చెలికాని నెచ్చటికిఁ దీసికొనిపోదు” వని పలికి కోపావేశముతో నుత్తరీయమును నడుమునకుఁ జుట్టుకొని యాతని వెనువెంట గగనమండలమున కెగిరెను. చూచుచుండగ నే వారు నక్షత్రమండలమునఁ బ్రవేశించిరి.

నా కేమియు దోచక విస్మయవిభ్రాంతనై తరళికా! ఇది యంతయు నేమని పలికితిని. తరళికయు సకరుణముగా నిట్లు సమాధాన మిచ్చెను. “రాజకుమారీ! శోకింపకుము. ఆ దివ్య పురుషుఁ డెవ్వడో కన్నతండ్రి నలె నిన్నోదార్చినాఁడు. అట్టి మహాత్ముల మాట లసత్యములు కావు. కపింజలుఁ డాతని ననుసరించి పోవుటయుఁ గొంత యాశావహముగ నున్నది. అతనివలన నాదివ్య పురుషుఁ డెవ్వఁడో, ఎందుండి వచ్చెనో, పుండరీకు నేల గొనిపోయెనో, ఏల నిన్నోదార్చెనో, తెలిసికొని యనం

తరము జీవించుటయో, మరణించుటయో లేల్చుకొనవచ్చును. కావున కపింజలుఁడు వచ్చునందాక ప్రాణములు భరింపు”మని తరళిక నాపాదములమీఁద వ్రాలి ప్రార్థించినది.

నేను తరళిక మాటల నాలించి ఆశాబంధము త్రెంపనేరక అప్పటి కదియే యుక్తంబని యెంచి జీవితము త్యజింపనైతిని. తరళికతో నట్లే సరోవరతీరంబున ఘోరమగు నా రాత్రి గడపితిని.

మఱునాఁడు ప్రత్యూషముననే లేచి యా సరోవరములో స్నానమొనర్చి మునినందనుని, యందుఁ గల యనురాగాతిశయముచే నాతని కమండలువే, ఆతని నారచీరలే, ఆతని యక్షమాలికయే గ్రహించి సంసారము నిస్సారమని భావించి తల్లిదండ్రులను చుట్టపక్కములను విడిచి బ్రహ్మచర్య మవలంబించి యనాథశరణ్యుండగు పరమేశ్వరుని ప్రతిదిన మర్చించుచు నిందేయుంటిని.

నేనిట్టి పాపాత్మురాలను. నన్నుఁజూచినను, పలుకరించినను మహాభాగునకుఁ బ్రయోజన మేమి?” అని పలికి వల్కలాంచలముచే మోము గప్పకొని పొంగి వచ్చు శోక మాపుకొనలేక మహాశ్వేత పెద్దయెలుంగున వాపోయెను.

చంద్రదాసీడుడు మహా శ్వేతి వృత్తాంతము విని దయార్ద్రహృదయముతో నామె నిట్లోదార్చెను. “భగవతీ! విచారింపకుము. సుఖములును, కష్టములును వచ్చుచుఁబోవుచుండును. ధైర్యము వహింపుము. మరణించిన వారికై పరితపించుట భావ్యము కాదు. మనోనాఘడగు మన్మథుడు మహాదేవుని సయనాగ్నియందు భస్మమై పోయిన రతి ప్రాణములు వాసినదా! పద్మవ్యూహమున ప్రాణములు గోల్పోయిన యభిమన్యుని విడిచి యుత్తర జీవితము భరింపలేదా! నీకు మరల భర్త సమాగమ భాగ్యము గల్గునని యా దివ్యపురుషుడు వచించె నంటివి గదా! మహానుభావుల వాక్యముల వ్యర్థములు కావు. ఆపదలయందు ధైర్యము ధీరుల లక్షణము” అని పెక్కు విధముల నూరార్చుచుండునంతలో నామె విషాద వృత్తాంతము విని చింతాక్రాంతుఁడయ్యెనో యన నహస్కరుఁ డస్తమించెను. అంత మహా శ్వేతాచంద్రదాసీడులు సాయంసంధ్యో పాసనకై లేచిరి.

దశమ విలాసము

అనంతరము చంద్రదాపీడుఁడు మాటిమాటికి మహాశ్వేత చరిత్రమును దలంచుకొనుచు, మరల నామెతో నిట్లనియెను. “భగవతీ! నీ ప్రాణసఖయగు తరళిక యెందే గినది? అనుటయు మహాశ్వేత చంద్రదాపీడునితో నిట్లు వచింపసాగెను.

“ఆర్యా! వింటిరిగదా స్వర్గలోకమున పదునాలు గప్పరఃకులములు గలవని. అందు నమృత సంభవమైన కులమున “మదిర” యను కన్యకామణి జన్మించెను. గంధర్వరా జగు చిత్రరథుఁ డామెను పరిణయమాడెను. ఆ దంపతులకు “గాదంబరి” యను పుత్రిక జన్మించినది. ఆమె బాల్య మాదిగా నాకుఁ బ్రాణసఖ యైనది. ఇరు వ్రురము నొక కంచమునఁ దిని యొక మంచమున బండు కొంటిమి. ఆకాంత విషాదాంత మగు నావృత్తాంతము నాలకించి “నాప్రియసఖ యగు మహాశ్వేత విరహవిధు రయై దుఃఖించుచుండగా నేను వివాహ మాడను.” అని శపథము చేసినది. “నాతండ్రి బలనంతముగా పరిణయము చేసినఁ బ్రాణములు విసర్జింతు” నని ప్రతిజ్ఞ పూనినది. అది విని గంధర్వరాజగు చిత్రరథుఁడు

“మహాశ్వేతా ! నీకై దుఃఖించుచున్నమాకు మఱియొక దుఃఖము సంప్రాప్తమైనది. నీసఖయగు కాదంబరి కళ్యాణము చేసికొననని గట్టిపట్టుపట్టినది. నీప్రాణసఖకి నీవే యొక్కింత బోధింపు”మని నా చెంతకుఁ గంచుకి నొక్కని బంపించెను.

అప్పుడు నేను “సఖీ ! కాదంబరీ ! దుఃఖించుచున్న నాకు మఱింత దుఃఖము గలుగఁజేయకుము. నాస్వాంత మునకు సంతోషము కలిగించుటయే నీ కభీష్టమేని నామాట మన్నించి వివాహమును చేసికొనుము” అని నామాటలుగాఁ జెప్పమని నాసఖ యగు తరళికను కాదంబరి యొద్ద కంపితిని. అదిపోయిన కొంచెము సేపు నకే మీరరుదెంచితిరి.”

మహాశ్వేత యిట్లు పలుకుచుండగా చంద్రోదయ మైనది. అంత నామె మెల్లగా నిద్రించినది. రాజకుమారుఁడును “నా మిత్రుఁడు వైశంపాయనుఁడు నా కొఱ కెంత చింతించుచున్నాఁడో, పాపము ! పత్రలేఖ యేమని భావించుచున్నదో ! నా సహచరు లగు రాజపుత్రు లేమి చేయుచున్నారో” అని ధ్యానించుచునే నిదురించెను.

మఱునాఁడు “కేయూరకుఁ” డను గంధర్వ కుమారు నితోఁగూడి తరళిక యచ్చటికి వచ్చెను. మహాశ్వేత

తరళికను గాంచి “సఖీ! గంధర్వరాజకుమారి కాదంబరి సుఖముగా నున్నదా! నా మాటలు వచించితివా! సమ్మతించినదా!” యని ప్రశ్నించెను. తరళిక “రాకుమారీ! కాదంబరి సుఖముగా నున్నది. నీ సందేశ మంతయు విన్నది. ఆమె ముక్తకంఠముతో విలపించి తన వీణా వాహకుఁడగు నీ కేయూరకుని నీచెంత కంపి నది” అని పలికెను.

అంతట కేయూరకుఁడు మహాశ్వేతతో నిట్లు మనవి చేసికొనెను. “దేవీ! కాదంబరీ దేవి నీ కిట్లు విన్నవించుచున్నది. నీవు తరళికచే నట్లు వర్తమానము మంపుట నా చిత్తమును పరీక్షించుటకా! లేక నామీదకోపమా! నాహృదయము నీ వెఱుంగవా! మధురభాషిణి వగు నీ నోటినుండి యంతటి కఠినవాక్యము లెట్లువచ్చినవి? ప్రాణ సమానురాలగు నాసఖురాలుపతివియోగమున దుఃఖించుచుండ నేను వివాహమాడుటయా! నీకు సమస్కరించుచున్నాను. నన్ను బలనంతము చేయకుము. అన్యథా భావింపకుము. కరుణింపుము. అని మీతో నొక్కివక్కాణింపు మని నన్ను బంపినది” ఆ మాటలు విని మహాశ్వేత కొంతసే పాలోచించి కేయూరకుని బంపివేసి చంద్రదాపీడుని గాంచి “రాజకుమారా! హేమకూటము మిక్కిలి రమణీయమైనది. చిత్రరథుని రాజధానియు

మిక్కిలి చిత్రమైనది గంధర్వలోకము కడుంగడు మనో
హరము. కాదంబరి సరళహృదయ. నేనిప్పు డచ్చటికిఁ
బోవలసియున్నది. నీ కెట్టి యాటంకము లేనిచోనావెంట
దయచేయుము. హేమకూటంబునకు వచ్చి నాసఖి యగు
కాదంబరిని గనుంగొని మరల రావచ్చును. నీవు నా
కకారణబాంధవుడ వైతివి. నీ సందర్శనముచే చింతా
క్రాంత మగు నాస్వాంతమున కెంతేని శాంతి కలిగినది.
సజ్జన సమాగమములు సంతోషదాయకములుగదా!”
యని పలికిన చంద్రదాపీడుడు “దేవీ ! నిన్ను గాంచినది
మొదలు నాకును నేదియో యుత్సాహము పొంగి
పొరలుచున్నది. నీ యాజ్ఞ శిరసావహించెద” నని పలికి
యామెవెంట బయలుదేరెను.

అట్లు మహాశ్వేత చంద్రదాపీడునితోగూడి హేమ
కూటంబున కేగి గంధర్వ రాజధానిని బ్రవేశించి కాదం
బరీసాధమున కరిగినది. అల్లంత దూరమునుండియే
తన్నుగాంచి తల్పము దిగివచ్చుచున్న కాదంబరిని
గొగిలించుకొని మహాశ్వేత “సఖి ! ఈతడు చంద్రదా
పీడు డను రాజకుమారుడు. భారతవర్షమునకుఁ బ్రభు
వగు తారాపీడమహారాజుతనయుడు. దిగ్విజయమునకై
బయలుదేరి మార్గవశమున మనభూమి కేతెంచినాడు.

ప్రథమదర్శనమునందే నాకీతనియగు దత్యంతశౌరవమేర్పడినది. మనకీతఁడు పరమమిత్రుఁడు.” అని పలికెను.

అంత చంద్రద్రాపీడుఁడు కాదంబరికి వందన మాచరించెను. కాదంబరియు రాజకుమారునికి శౌరవ పురస్కరముగా మరల నమస్కరించి యుచితాసనమున నుపవిష్టుం గావించి రాజోచితము లగు సత్కారములతో సన్మానించెను. అనంతరము మహాశ్వేత కాదంబరీ సౌధమునకు సమీపమందున్న ప్రమదావనములోని విలాసభవనములో రాకుమారునకు విడిది యేర్పఱచి గంధర్వసార్వభౌముని దర్శింపఁబోయినది. చంద్రద్రాపీడుఁడు రెండవ కాదంబరీ హృదయమువలె నున్న య మృణియ భవనమును బ్రవేశించి సానినాది నిత్యకృత్యంబుల నిర్వర్తిం చెను. అంతలో మదలేఖయను పరిచారిక మాలతీ కుసుమమాలికలను, నొక మనోహరమగుమ ణిమయ హారమును గొనివచ్చి చంద్రద్రాపీడునకు సమర్పించి “రాజకుమారా ! కాదంబరీ దేవి వీనిని మీకుఁగానుకఁగాఁ బంపినది. ఈ రత్న హారము క్షీరసముద్రమున నుద్భవించినది. దీనిని సముద్రుఁడు వరుణున కిచ్చెను. వరుణుఁడు గంధర్వ రాజున కొసంగెను. ఆతఁడుకాదంబరికి బహూకరించెను. ఆమె మీకు సమర్పించినది.”

అంతట చంద్రదాశీడుఁ డాదరపూర్వకముగా నా హారమును గ్రహించి కాదంబరి సుగుణములను గొనియాడి నబహుమానముగ మదలేఖను వీడ్కొల్పెను. మఱు నాఁడు ప్రాతఃకాలమున రాజనందనుఁడు కాదంబరీమందిరమున కరిగి యందు కాదంబరితో మాటాడుచున్న మహాశ్వేత వైపుజూచి మందహాసము చేసెను.

మహాశ్వేతయు రాజకుమారుని భావమును గుర్తించి “చలీ! కాదంబరీ! చంద్రకిరణములచే చంద్రకాంతమణివలె నీగుణములచే నార్ద్రీకృతహృదయఁడైన చంద్రదాశీడుఁడు వెడలిపోదలచుచున్నాడు. పాపమియునరాజనృత్తాంత మేమియుం దెలియక రాజచక్ర మీపాటికి తొట్టునడుచుండును. ఎంతదూరమం దున్నను పద్మినీ పద్మబాంధవులకు వలె, కుముదినీ కుముదప్రియులకువలె మీ కన్యోన్యప్రీతి జీవితాంతము నిలిచియుండుఁగాక!” అని పలికెను. కాదంబరి గంధర్వకుమారులం బిలిచి ఈరాజనందనుని స్కంధావారముం జేర్చిరండని యాజ్ఞాపించి పంపినది.

అనంతరము చంద్రదాశీడుఁడు మహాశ్వేతకును, కాదంబరికిని నభినందనము లొనర్చి హేమకూటంబు వెలువడి, మహాశ్వేతాశ్రమమున కరుదెంచి, తన స్కంధావారమునుజేరి గంధర్వకుమారులను బంపివేసెను.

రాజకుమారుడు తనకు నమస్కరించుచున్న రాజ
లోకమును మన్నించి యెదురువచ్చిన వైశింపాయను
నాలింగనముఁజేసికొని పత్రలేఖ నాదరించి తానుజూచి
నచ్చిన విశేషము లన్నియు వారలకుఁ జెప్పుచునారాత్రి
గడపెను.

మఱునాఁడు చంద్రదాసీడుఁడు సభాభవనమలంకరించి
కాదంబరీ మగ్నమానసుఁడై యుండ నంతలో కేయూర
కుండచ్చటి కరుదెంచెను. రాజకుమారుఁ డా గంధర్వ
పుత్రుని గౌరవించి కాదంబరీమహాశ్వేతల క్షేమ మడి
గెను. ఆతఁడును కాదంబరీ పంపిన కర్పూరతాంబూల
మును కమలదళ సంపుటమునుండి తీసి చంద్రదాసీడున
కొసంగి మా రాజకుమారి మీరర్పించిన మణిహారము
నచ్చటనే పర్యంకముపై మఱచి వచ్చితి రని యుత్త
రీయాంచలమున బంధింపఁబడియున్న మణిహారమును
సమర్పించెను.

అంత చంద్రదాసీడుఁడు కేయూరకునితో నేకాంత
ముగ సంభాషించి కాదంబరీ తన వియోగముచే క్రుంగి
కృశించిపోవుచున్న దని విని ససంభ్రమముగ నింద్రా
యుధమును దెప్పించి దాని నధిష్టించి పత్రలేఖను వెంట
బెట్టుకొని హేమకూటమున కరిగెను. అందు సఖిజనులు

శిశిరోపచారములు చేయ కృతీభూతశరీరమై యున్న గంధర్వరాజపుత్రిని సాదర్శించెను.

కాదంబరికి రాజకుమారు నాగమనంబుచే ప్రాణంబులు లేచినచ్చినవి. అనంతరము కొంతకాల మన్యోన్య విస్రంభ సంభాషణములచే గడిపి కాదంబరి పట్టుబట్టుటచే పత్రలేఖనామెచెంత నుంచి చంద్రదాపీడుడు మఱల తన సేనానివేశమున కేఠెనెను.

వికాదశ విలాసము

చంద్రాపీఠుడు స్కంధావారమునకు వచ్చినంత నే ఉజ్జయినినుండి వచ్చిన రాజదూత సిద్ధముగ నుండెను. వానింజూచి రాజకుమారుడు “ఓయీ! మాతల్లిదండ్రులు తేమముగ నున్నారా? ప్రజలకు కుశలమేగదా!” అనిన వాడు సమస్కరించి యువరాజు! “అచ్చట నందఱికిని కుశలమే” యని మహారాజుగా రంపిన లేఖ నందించెను.

చంద్రాపీఠు డాలేఖనుపఠించి తనరాకకై జననీ జనకులు వేయికన్నులతో నెదురు చూచుచున్నారని గ్రహించి ప్రయాణభేరి మ్రోగించెను. మఱియు మేఘనాధుడను తన సేనానాయకుని బిలిచి “గంధర్వ నగరమునుండి కేయూరకుం డిచ్చటికి పత్రలేఖను దోడ్కొని వచ్చును. నీ వామెను వెంటబెట్టుకొని మన పట్టణమునకుఁ గొనిరమ్ము! అని యాసతిచ్చి సైన్యంబులను కష్టపెట్టక మెల్లమెల్లగా నడిపించుకొని రమ్మని వైశంపాయనుని స్కంధావారమున నిలిపి యింద్రాయుధము నెక్కి కొంతయశ్వసైన్యమును వెంటబెట్టుకొని సత్వరగ మనమున నుజ్జయిని కేగెను.

అట్లు చంద్రాపీడుడు పట్టణము బ్రవేశించి జననీ జనకులకు సమస్కరించి మనోరమాశుక నానుల సందర్శించి వై శంపాయనుడు స్కంధావారముతో వచ్చుచున్నాడని తెలిపి తన భవనంబున కేగి కాదంబరిని స్మరించు కొనుచు కొన్ని దినములు గడపెను. ఇంతలో మేఘ నాథుడు పత్రలేఖను దోడ్కొని రాగా యామెవలన కాదంబరీ చరిత్ర మంతయుఁ దెలిసికొని అమెకుదనయందు గల నిమ్మలపైనున్న ప్రేమను గ్రహించి, గంధర్వరాజ పుత్రివంపిన యనురాగసం దేశము నాలకించుచున్నంతలో ప్రతీహారి చనుదెంచి “యువరాజా! కేయూరకుండను వాడు తమ దర్శనార్థమై వచ్చి వాకిట నిలచియున్నా”డని వచించెను.

అంత చంద్రాపీడుడు కేయూరకుని లోనికి పిలిపించు కొని “కాదంబరీ మహాశ్వేత లెట్లున్నారు? వారి సం దేశ మెఱింగింపు”మని యడిగెను. కేయూరకుండు “రాజకు మారా! నేను పత్రలేఖను మేఘనాథుని యొద్ద వదలి మఱల హేమకూటంబున కరిగి యువరాజుగా రుజ్జయిని కేగినా”రని కాదంబరీ దేవి కెఱింగించితిని. ఆమాట విని కాదంబరి నిరాశురాలై నిరాంత పోయినది. మహాశ్వేత నిట్టూర్పువుచ్చి తనయాశ్రమంబున కేగినది. హేమకూట మునం దందఱు నీరాకకై నిరీక్షించుచున్నారు. సత్వరము

ననుదెంచి మారాజకుమారుని రక్షింపు” మని పలుకుటయు చంద్రదాపీడుఁడు కేయూరకుని జూచి “గంధర్వకుమారా ! అచిరకాలములో నే నామెను దర్శింపఁగలనని వచింపుము. పత్రలేఖను నీవెంటఁ గొనిపోము. దేవికి నా యాగమనవార్త దెలిపి మఱల నీవు మహాశ్వేతాశ్రమమున కేతెంచి నన్నుగలిసికొ” మ్మని పలికి పత్రలేఖతో వానిని పంపివేసెను. తరువాత రాజకుమారుఁడు కాదంబరీ దర్శనమునకై గంధర్వనగరమున కేగు నుపాయమేదా యనియు, తలిదండ్రుల కేమి చెప్పి వెడలుదునా యనియు, సేనలతోను, రాజసమూహముతోను, వైశంపాయనుడింకను రాలేదేమా యనియు పరిపరివిధముల చింతించుచుండ నారాత్రి గతించినది.

తెల్లవారినది. స్కంధావారము సమీపమున కరుదెంచినదని వార్త వచ్చినది. ప్రాణసమానుఁడగు వైశంపాయనుఁడు వచ్చుచున్నాడుగదా యని చంద్రదాపీడుని హృదయము హర్ష ప్రభులమైనది.

రాజకుమారుఁడు మహారాజుననుజ్ఞ వడసి వైశంపాయను నెదుర్కొనుటకై యింద్రాయుధమునెక్కి కొంత యశ్వసైన్యముతో నుజ్జయిని వెలువడి స్కంధావారమున కెదురుపోయెను. అట్లు పోయి సేనాసమూహమందలి రాజచక్రములో వైశంపాయనుని గానక

“మంత్రినందనుఁ డెక్కడ” అని వారిని ప్రశ్నించెను. అంత సంతాపసూచకములగు ముఖములతో వారు చంద్రదాపీడున కిట్లనిరి.

“యువరాజా! జరిగిన సంగతి విన్నవించు మాకర్హి పుండు. మెల్లమెల్లఁగ నేనలతో నేతెంచుమని వైశంపాయనున కనుజ్ఞయిడి మీరు వ యితిరి. మఱునాడు మే మందఱము ప్రయాణాభిముఖులమై యుండ వైశంపాయనుఁడు వచ్చి “ఈ ప్రాంతమున నచ్చోదమను సరోవరము కలదు. అది పురాణప్రసిద్ధ మయిన పుణ్య తీర్థము. ఆ సరోవరములో స్నానముచేసి దానితీర్థమున నున్న భగవంతుఁడగు పరమశివునకు నమస్కరించి పోవుద” మని పలికెను.

ఇట్లు పలికి కాలినడకతో మంత్రికుమారుఁ డా సరోవర సమీపమున కేగెను. అత్యంతసుందర మగు నా ప్రదేశము నవలోకించుచు నతఁ డందున్న యొక లతామండపమువైపు తెప్పవేయక యట్టే చూడ సాగెను. నయనాంచలముల బాష్పబిందువులు జాలు వాఱ లోలోపల నే మేమియో ధ్యానించుచు కదలక మెదలక వంచినతల యెత్తక యట్లే గూర్చుండియున్న వైశంపాయనుని జూచి చిత్తచాంచల్యము సంభవించెనని

తలంచితిమి. సమీపమునకుపోయి రమ్మని బ్రతిమాలి
తిమి. బలవంత పెట్టితిమి.

కాని మామాటలను మంత్రినందనుడు వినిపించు
కొనక “నే నిచ్చోటు విడిచి రాలేను. మీరు సైన్యము
లను దోడ్కొని నగరమునకు పొండు. నన్ను నిర్బంధింప
కుండు. నాపాదములు బంధింపబడినట్లున్నవి” అని పలి
కెను. మేము కారణమేమో తెలిసికొందమని గ్రుచ్చి
గ్రుచ్చి యెన్నియో విధములఁ బ్రశ్నించితిమి కాని యేమి
యును లాభము లేకపోయెను.”

అని స్కంధావారమునందలి రాజచక్రము విన్నవింప
రాజకుమారుడు వైశంపాయనున కిట్టి వైరాగ్యము
గల్గుటకు హేతు వేచు యని చింతించుచు చమూన
మూహములతో నుజ్జయిన నగరముఁ బ్రవేశించెను.

వైశంపాయనుని వృత్తాంతము పట్టణమంతయుఁ
బ్రాశ్నినది. జనులందఱు గుంపులుగూడి యా వింతవార్త
చెప్పుకొని విచారింపసాగిరి. ఆ విషాదవార్త నాలకించి
మనోరమ కన్నీరు మున్నీరుగా విలపించినది.

చంద్రాపీడుడు లజ్జావనత ముఖముతో మహారాజు
నకు నమస్కరించెను. తారాపీడుడు కుమారుని జూచి
“వత్సా! వైశంపాయనుడు నీకుఁ బ్రాణాధికుడగు

పరమమిత్రుడని భావించుచుంటిని. ఇప్పుడీ వృత్తాంతము విన నాస్వాంతము నీయందు దోషమును శంకించుచున్నది” అని పలికెను. వెంటనే శుకనానుండు డండుకొని “మహారాజా ! సద్గుణనిధి యగు చంద్రదాపీడుని మీరిట్లు శంకింపవలదు. ఈ యపరాధమంతయు నైశంపాయ నునిదే. దుస్వభావుడైన వానిని రాజకుమారులకు మాత్ర మేమిచేయును ?” అని పలికెను.

ద్వాదశ విలాసము

అంత చంద్రాపీఠుఁడు జననీ జనకులకు నమస్కరించి వారి యనుజ్ఞ గైకొని నైశంపాయనుని దీసికొనివచ్చుటకై సముచిత పరివారమును మెట్టనిడుకొని యింద్రాయుధము నధిరోపించి మహాశ్వేత దపోవవమునకు బయలుదేరెను.

ఇట్లు రాజనందనుఁడు సిద్ధాయతనమున కేగి సైన్యము సంతయు దూరమున నిలిపి తానొక్కడ యాశ్రమములోని కేగి మహా తను దర్శించెను. అచ్చట నశ్రుధారలు గార్చుచు గూర్చుండియున్న మహాశ్వేతను జూచి “యిదియే” మని తరళికను బ్రశ్నింప నది మహాశ్వేత ముఖ మాలోకించెను. అంత నామె గద్గద కంఠముతో రాజకుమారున కిట్లనియెను.

“రాజకుమారా ! నీ వుజ్జయిని కేగితి వని విని కాదంబరీ మనోరథము విఫలమైపోవుటకు విచారించి నైరాగ్యంబున మరల నీయాశ్రమమునకుఁ జనుదెంచితిని. ఇచ్చట నిన్నుఁ బోలియున్న యొక బ్రాహ్మణకుమారు సవలోకించితిని. అతడేదియో స్మరించువానివలె తదేక దృష్టితో నన్నుఁ జూచి “తలోదరీ! నీవంటి సౌదర్యవతి

యైహికసుఖంబుల నిరసించి శరీరము నాయాసపటచుట ధర్మమా” అని పలికెను. అందులకు నేనేమియుఁ బ్రత్యుత్తరమియక వాని నేమియుఁ బ్రశ్నింపక తొలగిపోయితిని.

మఱల నొక నాఁడా విప్రకుమారుఁడు నాసమీపమునకు వచ్చెను. నే నా సమయమున నా హృదయేశ్వరుఁడగు పుండరీకుని ధ్యానించుచుఁ బండుకొనియుంటిని. అంతట వాఁడు నన్ను సమీపించి నేను “నిన్ను బ్రేమించితిని. నన్నుకృతార్థుని జేయుమని యేమేమో పలికెను. నేను వాని మాటలువిని కన్నుల నగ్నికణములు రాల” దుర్మార్గుఁడా! ఎవ్వరో నేర్పినట్లు చిలుకనలఁ బల్కుచుంటివి. నన్నిట్లు పల్కుటకు నీకు నోరెట్లు వచ్చినది? ఇట్టి నీచప్రవృత్తి గలిగిన నీవు పక్షి జాతియందుఁ బుట్టక యిట్లెల జన్మించితివి ? అనిపలికి చంద్రాభిముఖునై “భగవానుఁడా! నేను నిజముగ పుండరీకుని దప్ప వేటొకని మనంబునఁ దలంపనైతి నేని ఈతఁడు శుక్తమై పోవుగాక” యని శపించితిని. వెంటనే యాతఁడు నిశ్చేతనుఁడై నేలపైఁబడెను. అనంతరము పరిజనుల యాక్రందన ధ్వనులచే నాతఁడు దేవర ప్రియమిత్రుఁడని తెలిసికొని యిట్లు దుఃఖించుచున్నాను.

అని పలికిన మహాశ్వేత వాక్యములు విని చంద్రాపీఠుఁడు నయనములు మూసికొని “భగవతీ! నీ వెంత

ప్రయత్నించినను కాదంబరీ కళ్యాణము మందభాగ్యుడైన నాకీ జన్మమున లభింపదయ్యెను. ముందుజన్మమున నైన దాని ననుగ్రహింతువుగాక” అని పలుకుచు గుండెలుబద్దలై యట్లే ప్రాణములు విడిచెను.

అదిగాంచి తరళిక పరుగెత్తుకొనివచ్చి చంద్రాపీఠంబట్టుకొనిచూచి “భర్తృదారికా! ఈతఁడు ప్రాణములు విడిచినట్లున్నది. అయ్యో! ఎంతపని జరిగినది. హా! చంద్రాపీఠా! నీ ప్రేమమంతయు నేమైన”దని పెద్దయెలుగున నేడ్వసాగెను. మహాశ్వేత యదంతయుచూచి నిశ్చేష్టురాలయ్యెను. వెంటవచ్చిన రాజపరివారమంతయు “ఓసి! దుష్టతాపనీ! ఎంతపనిచేసితి” వని మహాశ్వేతను దూరసాగిరి. ఇంద్రాయుధము చంద్రాపీఠుని ముఖమండలము వీక్షించుచుఁ నతిదీనముగా నకిలింపసాగినది.

అక్కడ కాదంబరి పత్రలేఖచే రాజకుమారు నాగమనవృత్తాంతము విని సుందరముగా నలంకరించుకొని పత్రలేఖ కైదండ్లగైకొని మదలేఖతోఁగూడ మధురభాషణము లాలపించుచు మహాశ్వేతాశ్రమమున కరుదెంచినది. అట్లు వచ్చి యచ్చట జరిగిన విషాదవృత్తాంతమంతయుఁ దెలిసికొని మూర్ఛిల్లి కొంత కాలమునకుఁ దెలిపొంది మహాశ్వేత యంతమును గొగిలించుకొని

దుఃఖించి మదలేఖయు పత్రలేఖయు దన్నుఁ బెక్కువిధంబుల నూరడించినను వినక చంద్రాపీఠుని చరణకమలములకు నమస్కరించి వానిని తన యంకభాగమున నిడుకొని కూర్చుండెను. కాదంబరీ కరస్పర్శచే నొక దిస్యతేజము చంద్రాపీఠుని శరీరములోనుండి యాకసమున కేగినది. అప్పు డంతరిక్షమునుండి యిట్లు వినవచ్చినది “అమ్మా మహావృతా! పూర్వము నిన్నోదార్చితిని.. పుండరీకుని దేహము నాలోకంబున నున్నది. చంద్రాపీఠుండును కొలఁదికాలములో జీవింపగలఁడు. అంతవరకు నాతని శరీరమును కాదంబరి రక్షించుగాక!”

ఆ వాక్యము లాలించి యందఱును నాకాశమువై పుజూచుచుండిరి. అంతలో పత్రలేఖ లేచి త్వరత్వరగా పరుగిడి యింద్రాయుధము కల్గెమును బట్టుకొని “ప్రభువు లేనిచో మన కిచ్చట నేమిపని” యని పలుకుచు నయ్య శ్వముతోఁగూడ నచ్చోద సరోవరములో దుమికినది.

త్రయోదశ విలాసము

అంతనా సరోవరమునుండి యొక మునికుమారుడు వెడలివచ్చి “మహాశ్వేతా!” యని పిలిచెను. వెంటనే మహాశ్వేత సంగ్రహముతో నాతనికి నమస్కరించి మహాత్మా! కపింజలా! యిప్పటికీ దురదృష్టవంతురాలిపై దయవచ్చినదా! పుండరీక శరీరమెందున్నది? అట్లు గొంపోయిన వారెవరు? నీమిత్రుని నెచ్చటవిడిచి వచ్చితివి? అని యగుగ గపింజలుఁ డిట్లనియె.

గంధర్వ రాజపుత్రీ! అట్లు నామిత్రుని వెన్నెంట చంద్రలోకమున కేగితిని. అచ్చట నొక్కపర్యంకమున పుండరీకుని శరీరముంచి యాదివ్యపురుషుఁడు నాతో నిట్లు పలికెను. “కపింజలా! నేను చంద్రుఁడను. నే నా నాడు విశ్వమంతయు వెన్నెలలు వెదజల్లుచుండ, నీ ప్రియమిత్రుడైన పుండరీకుడు నాకిరణములచే సంతాప మతిశయింప నన్నిట్లు బాధించితివిగావున నీవును భారతవర్షంబున జన్మించి జన్మజన్మకు ననురాగము గలిగియు ప్రియా సమాగమ సుఖ మనుభవింపకయే మృతినొందెదవుగాక” యని నన్ను శపించి మృత్యుఁ డయ్యెను.

నేనును నిరపరాధినగు నన్ను శపించెనను క్రోధంబున
 “నీవును నావలెనే కష్టముల ననుభవించువుగాక” యని
 తిరిగి శపించితిని. అనంతర మాగ్రహ మడంచుకొని
 మహాశ్వేత మత్కిరణసంజాతమగు నచ్చరల కులమున
 బుట్టిన “శారి” పుత్రికగదా! ఆమెచే వరింపబడిన ఈ
 పుండరీకుడు నాకు దగ్గఱ చుట్టమే యగుచున్నాడు. పర
 స్పరము వ్యర్థముగా శపించుకొంటిమి. జన్మజన్మకు ననుట
 చే భూలోకమున రెండుసారులైన పుట్టక తప్పదు. శాప
 దోషము పోవునంతవఱకు నీతని శరీరమును రక్షింప
 వలయునను తలంపుతో నిచ్చటికి గొనివచ్చితిని. నీవీ
 వృత్తాంతమును వీని తండ్రియగు శ్వేత కేతువున కెఱిం
 గింపుము. అమ్మహాత్ముం డిందుల కేదేని ప్రతిక్రియ
 జేయఁగలఁడని పలికి నాకు సెలవొసంగెను.

అప్పుడు నేను చింతాక్రాంత హృదయుడనై గగన
 మార్గమునఁ ద్వరితగతిం జనుచు నొక్క వైమానికు నతి
 క్రమించితి. వాడునన్ను జూచుట చూచి “దురాత్మా!
 గుఱ్ఱమువలె నన్నుల్లంఘించితివి. భూమియందు తురంగ
 మ్మవై పుట్టు మని కఠినముగ శపించెను. అనంతరము నాచే
 ప్రార్థితుండై నాశాపము తప్పదు నీ వెవ్వనికి వాహన
 మగుదువో వాని యనసానమున స్నానముచేసినంత
 శాపముక్తుండ వయ్యెద” నని పలికెను. అంత నేను

“స్వామీ! నామిత్రు డిప్పుడు చంద్రుని తోఁగూడ భూమిపైఁ బుట్టవలసి యున్నది. వారితోఁ గలసి యుండు నట్లనుగ్రహింపు” మని ప్రార్థింప నాతం డొక్కింత ధ్యానించి “చంద్రుఁడు తారాపీఠునకు దనయుండై యుద్భవింపఁగలఁడు. నీ మిత్రుఁడగు పుండరీకు డాతని మంత్రియగు శుకనాసునకుఁ గుమారుఁడగును. నీవా రాజ కుమారునకు వాహన మయ్యెదవు” అనుచుండగనే నేను క్రిందనున్న సముద్రములోఁ బడితిని. అందుండి సైంధవమునై వెడలితిని. ఆ జన్మమున సైతము నాకుఁ బూర్వ జ్ఞానము గలిగియుండుటచే కిన్నర మిథునము వెంటబడి చంద్రాపీఠు నిచ్చటికిఁ దీసికొని వచ్చితిని. ఈచంద్రాపీఠుఁడు చంద్రుని యవతారము. పూర్వాను రాగముచే ని న్నభిలషించి నీ శాపాగ్నిచే హతుఁడైన నైశంవాయనుఁడే పుండరీకుని యవతారము.

కపింజలుఁడిట్లు పలకి నంత మహాశ్వేత తెలియక తాను గావించిన మహాపరాధంబునకు మిక్కిలి దుఃఖించెను. కపింజలుఁ డామె నోదార్చుచు “అమ్మా! యిందు నీ యపరాధ మేమున్నది? ఇది యంతయు శాప మహిమ” యని పలికెను. అంత కాదంబరి కపింజలునితో “స్వామీ! పత్రలేఖయు, నీవును సరోవరంబునఁ బడితిరి గదా! ఆమె యేమైనదో తెలుపుఁ డన కపింజలుఁడు

“రాజకుమారీ ! ఆమె సంగతినాకు తెలియదు. నేనిప్పుడు మహానుభావుడగు శ్వేతకేతుని చెంతకేగి సమస్త వృత్తాంతముల నడిగి తెలిసికొనివత్తు” నని పలికుచు గగనమున కెగసెను.

అనంతరము కాదంబరి మహాశ్వేతచే బ్రబోధింప బడి చంద్రాపీఠుని శరీరము నొక్క శిల్లాతలమందుంచి స్నానముచేసి పరిశుద్ధ చిత్తముతో నిత్యము సర్పించు చుండెను.

చతుర్దశ విలాసము

అనంతరము తారాపీఠధరణీకాంతుఁడు తన చారుల వలన నావృత్తాంత మంతయు నాలకించి మిక్కిలి దుఃఖించెను. అంత నామహారాజు విలాసవతీ సహితుఁడై మనోరమా శుకనాసులు తన్ననుసరింప నముచిత పరివారముతో నయ్యాశ్రమమున కేగెను. ఆ రాజేంద్రుఁడట్లు చని యచ్చట చంద్రదాపీఠుని దురవస్థకు మిగుల పరితపించి విరక్తుఁడై శాపవృత్తాంతమంతయు వినియుండుటచే నాశ్రాంతమం దున్న కాంతారములోఁ దపంబు జేసికొనుచు నప్పు డప్పుడు చంద్రదాపీఠుని శరీరమును సందర్శించుచు నందే దినములు గడపుచుండెను.

అని యాకథనంతయు చెప్పి జాబాలిమహర్షి పక్కున నవ్వి “మునీంద్రులారా ! యీకథ యెంత విచిత్రముగా నున్నదో వింటిరా ! ప్రస్తుతవిషయము విడిచి చాల దూరము చెప్పుకొని పోయితిని. కామోపహతచే తస్కుఁడగు నాపుండరీకుఁడు స్వయంకృతాపరాధముచే దివ్యలోకమునుండి పరిభ్రష్టుడై భూలోకమున వైశంపాయనుఁడై యుద్భవించెను. మరల స్వయంకృతమగు

దోషముననే మహాశ్వేత శాపముచే నిట్లు శుకయోని
యందు జన్మించెను.

అని యా జాగౌలిమునీంనుడు పలుకుచుండ నా
కప్పుడు జాతిస్మరణ గలిగి నిద్రమేల్కొంచిన టైనది.
సమస్తవిద్యను స్మృతికి వచ్చినవి. పరిస్ఫుట మగు
వాణి ప్రాప్తించినది. అంత నేనా మునిశేఖరుం గాంచి
“స్వామీ! తమ యనుగ్రహముచే పూర్వవృత్తాంత
మంతయు స్ఫురణకు వచ్చినది. బంధుమిత్రుల నందఱు
స్మరించుకొంటిని. నామరణము నాలకించినంత నేహృదయ
మాగిపోయి ప్రాణములు త్యజించిన నా ప్రాణసఖుడగు
చంద్రాపీడుడు జన్మాంతరమున నెచ్చట నేశరీరము
ధరించెనో చెప్పి న న్ననుగ్రహించుడు. నేనాతని గలసి
కొనఁ గోరుచున్నానని పలికితిని. నామాటలు విని
యమ్ముని కోపముతో “ మూర్ఖుడా! నీ చంచల
స్వభావ మింకను విడువకున్నావు. ఐక్యలైనను సరిగా
రాలేదు! ఎగురుటకు సమర్థుడవైనప్పుడు చెప్పెదనులే
పొమ్మని పలికి నాఁటి కా గోష్ఠి చాలించెను.

అంత నేను లోలోన “నీ శుకజన్మమునుండి యే విధ
ముగ నుద్ధరింపబడుదునా” యని చింతించుచుండ నింతలో

హారీతుడు వచ్చి “తమ్ముడా! వైశంపాయనా నీ భాగ్యము పండినది, నీ జనకుని వద్దనుండి నిన్న స్వేషించుచు కపింజలుఁ డిచ్చటికి వచ్చినాఁ” డని చెప్పెను.

అంతలోఁ గపింజలుఁ డిచ్చటికి వచ్చి కన్నుల నీరు నించుచున్న నన్ను చేతులతో నెత్తుకొని వక్షంబున నుంచుకొని పామరునివలె విలపించెను. అప్పుడు నే నాతనిగాంచి “వయస్యా! కపింజలా! కూర్చుండుము. మా జనకుఁడు టేమముగా నున్నాడా? నాచరిత్రము వినినన్ను నిందించినాఁడా! నన్నెప్పుడై న స్మరించునా?” యని యడిగితిని. అంత కపింజలుఁడు “మిత్రుడా! మీ తండ్రియగు, శ్వేతకేతువు టేమముగా నున్నాడు. ఆ మహానుభావుఁ డీ వృత్తాంతమంతయు దివ్యదృష్టిచే దర్శించి తగిన ప్రతిక్రియకై ప్రయత్నించుచున్నాడు. నేను తురంగజన్మమునుండి విముక్తుఁడనై యమ్మహాముని యంతికమున కేగితిని. శ్వేతకేతువు నన్ను జేరువ కుంజీరి గారవించుచు నిట్లనియె. “వత్సా! కపింజలా! నగవఃఖోకుము. కొలఁది కాలములో నంతయు శుభాంతము కాగలదు.”

అనిన నేను మహాత్మా! తమకు నా యందు దయగలిగినచో నా మిత్రుఁ డెందున్నాఁడో సెలవిండు. నే నాతని దర్శింప నువ్విఘ్నము చున్నా” నని పలికిన నమ్మహాత్ముఁడు “నత్సా! వాఁడిప్పుడు శుకయోనిం జనించి జాబాలి మహర్షి యాశ్రమమందున్నాఁడు. కాన నీవిప్పు డచ్చటికిపోయి వాని దర్శించి, “కర్మము పరి పక్వమగు నఱకు న మ్మనీంద్రుని యాశ్రమము విడువ నల” దని నా మాటలుగా నచింపుము.” అని నన్నంపెను.

పంచదశ విలాసము

ఇట్లు కపింజలుఁడు నాకు బోధించి నన్నటనుండి కదల నీయవలదని హఠీతునకు బెక్కుమారులు నొక్కి చెప్పి మఱియొకమారు నన్ను గొగలించుకొని వెడలిపోయెను.

అనంతరము హఠీతుఁడునన్నురడించుచుసముచితా హారములచే నాకెట్టి కొఱంతయులేకుండఁ బోషించు చుండెను. కొన్ని దినములకు నాకు టెక్కలు వచ్చినవి. కొంచెముకొంచె మెగురుటకుసామర్థ్యముకలిగినది. అంత నేను బాల్యచాపల్యముచే మహాశ్వేత యొద్దకుఁ బోవ నిశ్చయించి యొకానొక ప్రభాతంబున నెగిరి యుత్తర దిశగా సరిగిరిని.

కొంచెము దూరమేగితినిో లేదో నా కాయాస మధికమయ్యెను. ముందుకుపోలేక వెనుకకురాలేక నిట్టూర్చుచు నొక్కచెట్టుపై వ్రాలి నిద్రించితిని. మేల్కొంచి చూచితినిగదా! పలలో బంధింపఁబడియుంటిని. నా ముందొక భయంకరరాకారుఁడగు పురుషుఁడు నిలబడి యుండెను. నేనాతని గాంచి “నీ వెవ్వఁడవు? నన్నేల బంధించితి” వని యడుగ వాడిట్లు పలికెను. నేనొక మాతంగుఁ డను. ఇచ్చటి కనతిదూరమున మాప్రభువు

గలఁడు. ఆతనికొక కూతురుకలదు. ఆమెకెన్నోజాబాలి యాశ్రమమున చిత్రమైన చిలుకగలదని చెప్పినారట. అందులకై యామె కుతూహలముతో నిన్ను బట్టుకొని వచ్చుటకు మమ్ము చాలమందిని బంపినది. నా యదృష్ట వశముచే నీవు నా చేతికిఁ జక్కితివి. ”

. అనంతర మా మాతంగుఁడు నే నెంతబ్రతిమాలినను నా ప్రార్థన మాలింపక నన్ను బట్టుకొని పోయి తన ప్రభువుత్రిక కప్పగించెను. ఆ మాతంగ కుమారియు వానిని మిక్కిలి మెచ్చుకొని నన్ను హస్తమునగ్రహించి “పుత్రకా! చేతికిఁజక్కితివి. ఇప్పుడెక్కడికిఁ బోయెద”వని నన్నొక్క కొయ్యబంజరములోఁ బెట్టి బంధించినది” అంత నేను నా దురదృష్టంబునకు నెంతయు చింతింపితిని.

దివ్యలోకపతనము, మర్త్యలోక, జననము తిర్యగ్జాతి సంభవము, మాతంగ హస్తోపగమము, పంజర బంధము మొదలగున వన్నియు నా యింద్రియచాపల్యమునకు ఫలములే గదాయని పెక్కువిధముల విచారించితిని.

ఒకనాఁడు నిదురమేల్కొని చూడఁగా నీ బంగారు పంజరమున నుంటిని. అందుల కచ్చేరు వందుచుండ మాధంగకన్య నన్ను ప్రభువులవారి పాదసన్నిధికిఁ గొని వచ్చినది.

అని వైశంపాయనము వచింప శూద్రకరాజేంద్రుడు ప్రతీహారింబిలిచి మాతంగకన్యను గొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను. అప్పుడా మాతంగకన్య మహారాజు సన్నిధికి నచ్చి యిట్లు పలికెను.

“భువనభూషణా ! రోహిణీరమణా ! కాదంబరలోచనానందచంద్రా ! వీడు మీ యిరువుర జన్మవృత్తాంతము వచింపవంటివిగదా ! జాబాలియాశ్రమము విడువవలదని తండ్రిగారు ప్రబోధించినను వీడు కామాంధుడై మహాశ్వేత యొద్దకుఁ బ్రయాణమగుటయు మీరెఱింగితిరి. నేను వీని తల్లి నగు లక్ష్మిని వీడు తన యాజ్ఞ మిఱివెడలుట శ్వేతకేతు మహాముని దివ్యదృష్టిం దెలిసికొని నన్ను బిలిచి నీ కుమారుడింకను నధఃపతితుండగునని తోచుచున్నది. పీఠసోయి కర్మపరిపక్వమగువఱకు వానినొక్కచోటఁ గట్టిపెట్టి యుంచుమని నన్నంపెను. నేనువచ్చి యిట్లు నటించితిని.

“శూద్రకరాజేంద్రా ! వినుము నీవు చంద్రాపీడుడవు ! వీడు నీ మిత్రుండగు వైశంపాయనుడు. మీకు శాపావసానమైనది. ఈ శరీరంబులు త్యజించి యిష్టజన సమాగమ సౌఖ్యమనుభవింపుడు.

“అని పలికి యా మాతంగకన్య యందలి వారెల్ల
యాశ్చర్యమున ననలోకించుచుండ నాకాశమున కెగిరి
యదశ్యమైనది.

పోడశ విలాసము

వసంతకాలము వచ్చినది. రసాలములు పల్లవించినవి. కలకంఠగానములు కర్ణపర్వములైనవి. భ్రమర ఝంకారములు ప్రవర్తిల్లినవి. ప్రకృతియంతయు రాగమయమై, యనురాగమయమై, రసమయమైనది.

అప్పుడు కాదంబరి సరోవరమున స్నానమొనర్చి సుందర సుగంధ కుసుమ మాల్యాదులతో చంద్రదాపీడుని శరీరము నర్చించినది. తెప్పవేయక ప్రేమార్ద్రములగు వీక్షణములతో ప్రాణేశ్వరు దేహమును దర్శించి గాఢా లింగనము గావించుకొనినది.

పవిత్రమగు నామె యాశ్లేషముచే చంద్రదాపీడుని శరీరములోఁ బ్రాణశక్తి బ్రవహించినది. హృదయము స్పందించినది. శ్వాసము ప్రవర్తల్లినది. నయనములున్నీ లితములైనవి. చంద్రదాపీడుఁడు నిద్రమేల్కొన్నట్లు లేచి కన్నులు మూసికొని భీతిచే వడంకుచున్న కాదంబరితో నిట్లనెను. “దేవీ ! భయపడకుము. అమృతకిరణ సంభవ మగు నప్పరల కులంబున జన్మించిన నీ కంఠగ్రహణ ముచే నేను సజీవుడనైతిని. శూద్రక శరీరమును త్యజించితిని. మరియు నీ నెచ్చలియగు మహాశ్వేతకు మనోహరు

డైన పుండరీకుడు గూడ నాతోఁబాటు శాసవిముక్తు డయ్యెనని పల్కుచుండగ నే శుకశరీరమును విడిచిన పుండరీకుడు పూర్వముమాడ్కి | కంఠంబున నేకావళి ధరించి కపింజలుని కైదండగొని య చ్చోటికివిచ్చేసెను

దూరమునందే వాని రాక గాంచి కాదంబరి మహా శ్వేతయొద్దకు బరువై త్తి తదాగమనవృత్తాంతము నెఱింగించెను. పుండరీకచంద్రదాసీడులిరువురు పరస్పరము గాఢా లింగనము గావించుకొనిరి. ఆశుభవర్తమానము గంధర్వ రాజులకుదెలుప కేయూరకుడు హేమకూటమునకు బరు విడెను. మదలేఖయు సత్వరగమనమునబోయి యాప్రాంతమున జపము జేసికొనుచున్న తారాసీడుని చరణముల పైఁబడి యువరాజు వైశంపాయనునితోగూడజీవించినా డని యెఱింగించెను.

ఆ మాట విని తారాసీడుఁడు పరమానందభరితుఁడై మనోరమా శుకనాసులతో నచ్చటికి వచ్చి కుమారుని గొగిలించుకొనెను. చంద్రదాసీడుఁడు శుకనాసునకు నమస్కరించి వీఁడే వైశంపాయనుండు చూడుడని పుండరీకుని జూపించెను. అప్పుడు కపింజలుడు శుకనాసుని గాంచి “ఆర్యా! శ్వేతకేతుడు మీ కిట్లు చెప్పుమని నన్నంపినాడు:- ఈపుండరీకుని నేను బెంచితిని. కాని నీకు వీఁడు తనయుడై జన్మించెను. వీని యనురాగమంతయు

మీయందే కలదు. కావున వీనిని వైశంపాయనుడనియే భావింపుడు. పరుడని యుపేక్షింపకుడు.” శుకనానుఁ డామాటలువిని వినయావనముడై ఘృంధరీకుని జేర దీసి గారవించెను. తలులిరువురు తమతమ కుమారులను శాగిలించుకొని సంతోష సరసి లోమునకలిడిరి.

మఱునా డుదయమున మదిరాచిత్రరథులును, శారీ హంసులును సమస్తగంధర్వ సమూహములతో నుత్తో టికి వచ్చి కుమార్తెలను అల్లుండనుగాంచి యాశం దించెను.

చిత్రరథుడు సమస్తగంధర్వరాజ్యముతో కాదంబరిని చంద్రదాపీడునకిచ్చి కల్యాణముగావించెను. హంసుండును అట్లే మహాశ్వేతను ఘృంధరీకున కిచ్చి వివాహము చేసెను. చంద్రదాపీడఘృంధరీకులు కాదంబరీ మహాశ్వేత లతో గూడి మహానంద సాగరమున నోలలాడిరి.

ఒకనాఁడు కాదంబరి చంద్రదాపీడునితో నిట్లునెను. “ఆర్యపుత్రా! మన మందఱమును మరణించి మళ్లె బ్రతికితిమి. అందఱము గలిసికొంటిమి గాని పత్రలేఖ మాత్రము సరస్సునుండి తిరిగిరాలేదు.”

అనిన విని చంద్రదాపీడుడు “దేవీ! నాభార్యయుగు రోహిణియే యీ పత్రలేఖ. నేను శాపవశమున భూలో

